

บทที่ 5

กระบวนการย้ายถิ่นและการปรับตัว

ในบทนี้ จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

ส่วนที่ 1 เป็นการพรรณนาถึงกระบวนการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับการปรับตัวของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อเข้ามาทำงานในบริบทสวนยาง

ส่วนที่ 1 เป็นการพรรณนาถึงกระบวนการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่าง เช่น กระบวนการตัดสินใจก่อนการย้ายถิ่น เงื่อนไขจากพื้นที่ต้นทาง เงื่อนไขจากพื้นที่ปลายทาง และอุปสรรคระหว่างการเดินทาง

กระบวนการตัดสินใจก่อนการย้ายถิ่น

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของคนมอญ ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานในเมืองไทย จะเป็นการย้ายถิ่นโดยผ่านการประเมินถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในการย้ายถิ่นแล้ว ซึ่งเงื่อนไขที่ใช้ประกอบการตัดสินใจครั้งนี้จะประกอบด้วยเงื่อนไข “ผลักดัน” ในประเทศพม่า เงื่อนไข “ดึงดูด” จากประเทศไทย ประกอบกับบทบาทของเครือข่ายทางสังคม ที่คอยให้ความช่วยเหลือในการย้ายถิ่น จากเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้ จึงสามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่า ในการย้ายถิ่นเข้ามาของกลุ่มตัวอย่างมิได้เป็นการ “หนีมาตายดาบหน้า” แต่เป็นการย้ายถิ่นที่มีเป้าหมายปลายทาง และมีการวางแผนไว้วางรอบคอบ

เงื่อนไขจากประเทศต้นทาง

ก่อนที่คนมอญจะตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองไทยนั้น เงื่อนไขสำคัญที่เป็นเสมือนแรง “ผลักดัน” ที่ทำให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่น ก็คือ เงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศพม่า เช่น มีรายได้น้อย ไม่มีงานทำ เป็นเสมือนสิ่ง ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่าง

- เอ : “บ้านแค่(ที)อยู่พม่าทำนากัน แต่น้ำมันน้อยตางค์(เงิน)ไม่พอใช้ ต้องออกไปรับจ้างตัดยาง (กรีดยาง) สวนคนอื่น(ผู้อื่น) ยางแค่(ที)ตัดเป็นยางพารา ต้นใหญ่ น้ำยางแค่(ที)ได้มัน น้อย ตัดยาง 600 ต้น ได้น้ำยางไปทำแผ่นยางแค่(ประมาณ) 8 แผ่นเอง”
- ดูย : “ทำงานแค่(ที)พม่ามันไม่พอกิน ตัดยางได้เดือนหนึ่งประมาณ 8,000 ตางค์(เงิน)พม่า ก็ ประมาณ 300 บาทเงินไทย ของมันก็แพง ไข่มุกหนึ่ง 120 ตางค์(เงิน)พม่า หมูโลหนึ่ง (กิโลกรัมละ) 3,000 ตางค์(เงิน)พม่า เวลาอยู่พม่าก็กินแต่ผัก พวกเนื้อไม่ค่อยได้กิน เพราะมันแพงแรง(แพงมาก)”
- เกล้า : “อยู่แค่(ที)พม่าทำงานได้ตางค์(เงิน)นิดหนึ่ง(น้อย) ไม่ค่อยพอใช้ ของก็แพง”
- บาน : “อยู่แค่บ้านตางค์(เงิน)ไม่พอใช้ ลำบาก”
- เต้ย : “อยู่แค่(ที)พม่าไม่มีใคร(อะไร)ทำ คนมากดี(จะ)ตาย ถ้าไม่ใช่โลกคนมีตางค์(ลูกคนมี เงิน) ไม่มีคนฝากงานให้ก็ไม่ได้ทำงานดี ๆ งานแค่นี้ ๆ เขายกให้ลูกคนมีตางค์(เงิน)ทำหมด(ทั้งหมด)”
- เรียง : “เรามันไม่ได้เรียนหนังสือ จบแค่ ป.4 แม่ให้เราเรียนหนังสือ ชีคร้าน(ชีเกียจ)เรียน เห็น เพื่อนเขาเที่ยวกันเราก็อยากไปเหมือนเพื่อน ถ้ามีว(คร่ำเคร่ง)แต่มานั่งอ่านหนังสืออยู่ก็ ไม่ได้ไปเที่ยวไหนกับเพื่อน เราก็เลยไม่อยากเรียน แล้วใครดี(จะ)ให้เราเข้าทำงาน หนังสือก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง ก็อยู่บ้านเฉย ๆ ”

ไม่เพียงแค่เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เช่น การว่างงาน หรือมีรายได้น้อย ที่ทำให้คนมอญ ตัดสินใจที่จะย้ายถิ่นมาทำงานในเมืองไทย แต่ยังมีเงื่อนไขสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เป็นสิ่งผลักดันให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่น กล่าวคือ ปัญหาระหว่างรัฐบาลพม่ากับชนกลุ่มน้อย ทำให้คนมอญซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า ถูกทหารพม่าเอารัดเอาเปรียบ เช่น เมื่อได้รับผลผลิตก็ต้องแบ่ง สัดส่วนของผลผลิตให้กับทหารพม่า ดังคำบอกเล่าที่ว่า

- เฮด : “ถ้าเราตัดยางได้ แล้วเอายางไปขาย ก็ต้องแบ่งตางค์(เงิน)ให้กับพวกทหารพม่า แล้วแต่ มัน(ทหารพม่า)จะเรียกเอา ถ้าช่วงไหนยางย่อยมาก(น้ำยางมีปริมาณมาก) มันก็ดี(จะ) เรียกเก็บมาก บางที(บางครั้ง)เราต้องจ่ายให้มัน 10,000 ตางค์(เงิน)พม่า ถ้าเราไม่ให้ เดี่ยวมันก็จับเราเข้าหราง(ตะราง) แล้วถ้าช่วงแค่(ที)มันรบกับพวกกะเหรี่ยง มันดี(จะ) เกณฑ์พวกเราไปชนลูกระเบิด ไม่ทำก็ไม่ได้ ถูกมันตี ช่วงนั้นเราไม่ได้ทำงานไหน(อะไร) กันเลย”

ฉันทมอญ : “เราเกี่ยวข้าว ได้ข้าวเปลือก ไม่ใช่ได้เองหมด(ทั้งหมด) ต้องแบ่งข้าวเปลือกให้กับทหารพม่ากัน ถ้าไร่หนึ่งก็ต้องแบ่งข้าวให้มัน(ทหารพม่า) 10 ถัง มัน(ทหารพม่า)มาชิง(แย่ง) ไปหน้าตาเฉยเลย ปีไหนได้ข้าวน้อย ก็ต้องแบ่งให้มัน 10 ถัง มันไม่สนใจว่าเราจะพอกินไม่พอกิน ถ้าเราไม่ให้มัน มันก็จับเราขังหราง (คุก) พม่า ถูกมันตี มันใช้งานสารพัด เคยครั้งหนึ่ง(มีอยู่ครั้งหนึ่ง)ถูกมันจับไปขังหราง (คุก) มัน(ทหารพม่า)พาไปแบกระเบิด เกือบตาย”

ดาทูน : “อยู่พม่าหาตางค์(เงิน)ได้เท่าไร ก็ต้องแบ่งให้พวกทหารพม่า เราทำนาก็ต้องให้พวกพม่า กัน(ด้วย) ”

ตาเกล้า : “ตอนวัยรุ่นก็ทำนาอยู่ 1 ปี เป็นนาของปะนอก(ปู่) เวลาทำนาได้ข้าวเปลือกก็ต้องแบ่งให้ทหารพม่า แล้วแต่มันตี(จะ)เอา บางทีถ้าได้ 10 ถัง ก็ต้องแบ่งให้ 2 ถัง คนแค(ที่)มาเก็บ ก็เป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนเอาข้าวเปลือกไปให้ทหารพม่า ผู้ใหญ่เขาก็ได้ส่วนแบ่งกัน”

จิน : “บางทีก็ถูกทหารพม่าจับไปทำงาน ไปสร้างพาน(สะพาน) ไปแบกลูกปืนช่วงแค(ที่)พม่ารบกับกะเหรี่ยง ก็เลยไม่ค่อยมีเวลาทำงาน ไม่ไปก็ไม่ได้ มัน(ทหารพม่า)จับขังหราง(คุก) แล้วเวลาเราทำงานก็ต้องแบ่งของ (ผลผลิต) ที่ได้ให้กับทหาร เราอยู่บ้านทำนา เมื่อได้ข้าวเปลือกมาก็ต้องแบ่งให้ทหารพม่า แล้วแต่มัน(ทหารพม่า) จะเรียกเอา บางทีทำนาได้ข้าวเปลือก 20 ถัง ต้องแบ่งให้มัน 5 ถัง ต้องแบ่งให้มันทุกที่ขายข้าว ไม่แบ่งไม่ได้ เดียวมันตีเอา”

จากคำกล่าวข้างต้น ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าเงื่อนไขภายในประเทศพม่าที่นำมาเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจก่อนการย้ายถิ่น ก็คือ การมีรายได้น้อย และถูกทหารพม่าเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งเงื่อนไขที่เกิดขึ้นภายในประเทศพม่าล้วนเป็นเงื่อนไขในแง่ลบ ที่เป็นเสมือนตัวผลักดันสำคัญให้มีการย้ายถิ่น

เงื่อนไขในประเทศไทย

นอกจากเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจที่มีรายได้น้อย การว่างงาน และการกดขี่ของทหารพม่า ที่เป็นเสมือนแรงผลักดันให้คนมอญตัดสินใจเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในเมืองไทยแล้ว ก็ยังมีเงื่อนไขจากประเทศไทยที่เป็นเสมือนสิ่งดึงดูดที่สำคัญที่ทำให้คนมอญย้ายถิ่น นั่นก็คือ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เช่น มีรายได้ดี มีงานทำ ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

- เรียง : “พี่บาว บอกว่าไปทำงานแค่(ที่)เมืองไทยรวย มีตางค์(เงิน)มาก เหลือส่งกลับบ้าน อยู่บาย (สบาย)หว่า(กว่า)อยู่แค่(ที่)พม่า คนไทยใจดี โดยเฉพาะพวกคนหญิง ๆ (ผู้หญิง)”
- เฮด : “ญาติที่อยู่เมืองไทยชวนให้มาทำงานแค่นี้”
- บาน : “เพื่อนชวนไปทำงานแค่เมืองไทย แค่นี้ทำงานดี หนัก (สนุก) ได้ตางค์มาก”
- วิน : “พี่ของเพื่อนมันไปทำงานแค่(ที่)เมืองไทย ไปทำงานไม่กี่ปี ก็มีตางค์(เงิน)ส่งกลับบ้าน ให้แม่เขาสร้างบ้านใหม่ มีของใช้ดี ๆ หว่า(กว่า)บ่(เมื่อ)ก่อน เราเห็นก็อยากไปทำงาน ในเมืองไทยมั่ง(บ้าง) พ่อแม่เราได้มีตางค์(เงิน)ใช้เหมือนคนอื่น(อื่น)”
- ตาทูน : “เห็นลูกพี่ลูกน้อง ไปมาทำงานกันแค่(ที่)เมืองไทยแล้วกลับไปพม่าก็มีของใช้ใหม่ ๆ มี บ้านหลังใหม่ ๆ เราเห็นเขาก็อยากไปมั่ง(บ้าง)”
- ฉันทมอญ : “ก็เพื่อนแค่(ที่)มาทำงานแค่(ที่)เมืองไทย เวลามันกลับบ้านก็มานั่งคุยกับเราแค่(ที่)บ้าน บอกว่า อยู่เมืองไทยทำงานบาย (สบาย) ไปตัดยางได้ตางค์(เงิน)มาก ดีหว่า(ดีกว่า) ทำนาอยู่ที่พม่า สวนยางก็หาง่าย เฒ่าแก่(นายจ้าง)ใจดี”
- เอ : “พักพวก(คนรู้จัก)บอกว่าเมืองไทยบาย(สบาย) ทำงานได้ตางค์(เงิน)ก็มากหว่า(มากกว่า) อยู่แค่(ที่)พม่า เดือน ๆ หนึ่ง ส่งตางค์(เงิน) ให้แค่บ้านได้ตั้งหลายตางค์(หลายบาท)”

นอกจากเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การมีโอกาสได้งาน รายได้ดี ที่เป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้คนมอญตัดสินใจย้ายถิ่นแล้ว ยังมีเงื่อนไขของเครือข่ายที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย คอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เช่น การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งงานที่จะไปทำ สถานที่ที่จะไปอยู่ในเมืองไทย ซึ่งการมีเครือข่ายที่เป็นคนมอญด้วยกันคอยช่วยเหลืออยู่ในเมืองไทย เป็นผลทำให้เมื่อย้ายถิ่นเข้ามาแล้ว ก็ช่วยให้แน่ใจได้ว่าจะมีที่พักอาศัย และมีงานทำ ดังคำบอกเล่าของคนมอญที่ว่า

- เรียง : “ตอนนั้นเราคิดว่าดี(จะ)ไปทำงานแค่(ที่)เมืองไทยแล้ว เราก็คร่าว(คอย) ให้พักพวก(ญาติ ๆ) แคไปทำงานเมืองไทยกลับมาพม่าก่อน พอเขากลับมาเราก็สั่งให้ช่วยแล(หา)งานให้กัน”
- เฮด : “สั่งให้เพื่อนแคไปทำงานแค่เมืองไทยช่วยหางานทำให้กัน ถ้ามีงานให้ช่วยโทร.มาบอก”
- เอ : “ก่อนดี(จะ)มาเมืองไทยต้องให้พี่น้องแคทำงานอยู่แค่นู(ที่โน่น) ช่วยหางานไว้ให้ก่อน แล้วเราค่อยไป”

- เต๋ย : “วันนั้นตัดสินใจแล้วว่าดี(จะ)ไปเมืองไทย ก็ตามพักพวก(ญาติ ๆ) แค่(ที่)เคยไป ทำงานในไทยว่าต้องไปติดต่อนายหน้าแค่(ที่)ไหน นายหน้าก็เป็นคนมอญเหมือนกับเรา อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน วันแค่(ที่)เราไปบอกนายหน้า ก็ตกลงกันเรื่องตางค์(เงิน)แค่(ที่)ต้องให้(จ่าย)ตอนแค่(ที่)เดินทาง”
- จันมอญ : “คิดว่ามาทำงานเมืองไทยคงดีกว่า(กว่า)ทำงานแค่(ที่)พม่า ก็ไปติดต่อนายหน้าให้เขาพาไปแค่(ที่)เมืองไทย ”
- วิน : “ตอนแรกแค่(ที่)คิดว่าดี(จะ)มาทำงานแค่เมืองไทย เราไม่รู้จะไปฟรี(อย่างไร) ก็ตามเพื่อน ๆ แค่เคยทำงานอยู่เมืองไทย”

นอกจากเครือข่ายที่เป็นเครือญาติ ที่คอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในการย้ายถิ่นแล้ว ก็ยังมีเครือข่ายที่เป็น “อุตสาหกรรมแรงงานข้ามชาติ” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ขบวนการแรงงานข้ามชาติ” เข้ามามีบทบาทในเรื่องของการช่วยเหลือในระหว่างการเดินทาง โดยรูปแบบการช่วยเหลือของขบวนการแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ จะมีใช้การช่วยเหลือแบบพึ่งพาอาศัยกัน แต่เป็นการแลกเปลี่ยนกันในเชิงเศรษฐกิจ กล่าวคือ คนมอญจะต้องจ่ายค่าเดินทางให้กับนายหน้า ทั้งนี้เนื่องจากจะทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถเดินทางเข้ามาทำงานในเมืองไทยได้สะดวกขึ้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

- เต๋ย : “บ่(ตอน)มาได้ให้ตางค์(เงิน) แต่ให้ทองกับนายหน้า ไป 3 บาท แค่นั้นแหละ แล้วนายหน้าเขาก็มารับแค่บ้าน”
- เรียง : “นายหน้าเขาเก็บตางค์(เงิน)ไป 200,000 ตางค์(เงิน)พม่า (ประมาณ 7,200 บาท) ตอนนั้นเราก็ไม่ใช่มีตางค์ (เงิน)แมกัไปยืมตางค์(เงิน)ของพี่น้องมาให้ก่อน พอได้มาทำงานแต่เมืองไทยก็ส่งตางค์(เงิน)ไปให้แม่ปลดค่าติด(จ่ายหนี้)”
- ดาทูน: “ผมมาตั้งนานแล้ว จ่ายตางค์(เงิน)ไป150,000 ตางค์พม่า (ประมาณ 5,400 บาท)บ่ก่อนมันมาไม่ลำบากเหมือนเดี๋ยวนี๊ ตอนผมมามันก็ไม่แพงแรง”
- จันมอญ: “เสียตางค์(เงิน)ไป 250,000 ตางค์(เงิน)พม่า(ประมาณ 8,900 บาท)”
- เอ : “ต้องจ่ายค่านายหน้าประมาณ 180,000 ตางค์พม่า(ประมาณ 6,500 บาท)”

ซึ่งคนมอญแต่ละคนมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเข้มงวดของช่องทางที่เดินทางเข้ามา และความใกล้ชิด ใกล้ของระยะทางในการเดินทางจากประเทศพม่าจนถึงประเทศไทย ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่าง

ดาทูน : “บ(เมื่อ)ก่อนดี(จะ)เข้ามาเมืองไทยเข้าง่ายกว่า(กว่า)เดี๋ยว(ตอน)นี้ ตางค์(เงิน)แค่ต้องจ่ายให้นายหน้าก็ไม่แพงแรง(มาก)”

ตาเกล้า : “สมัยก่อนเข้าม่ง่าย แกวชายแดนมันไม่เข้ม(เข้มงวด)แรง(มาก) นายหน้าดีให้คนของเขาพามาส่ง แต่มันลำบากแค่ต้องเดินมา ไม่ค่อยมีรถ”

จันมอญ : “พ่อผมมาบ(เมื่อ)สิบหว่าปีแค่แล้วม่ง่าย แต่เวลา(ช่วง)แค่ผมมา ด่านมันปิด เข้ายาก ค่านายหน้าก็แพงกว่า(กว่า)บ(เมื่อ)ก่อน แต่ถึงแพง ลำบากแค่ไหนผมก็มา ดีหว่า(กว่า)ทำงานอยู่ในพม่า”

ตาตุย : “เรามาบ(เมื่อ)ก่อนจ่ายตางค์ไม่ใช่ก็บาท แต่หว่าดีมาถึงเหนื่อยอย่างแรง(มาก) เดินกันตั้งหลายวัน คนมอญแค่มากันเดี๋ยว(ตอน)นี้บายหว่าครั้นได้นั่งรถกันมา”

เวียง : “ถ้าเราไปไกลก็ต้องเสียค่านายหน้าแพง”

เฮด : “ผมเข้ามาแล้วก็ไปอยู่ภูเก็ต มันไกลหว่า(กว่า)คนอื่น หว่าดี(จะ)ถึงก็หลายวัน ต้องเสียค่านายหน้านายตางค์(บาท)”

จะเห็นได้ว่าในส่วนของเงื่อนไขจากประเทศไทย เช่น สภาพเศรษฐกิจที่เจริญ การมีงานทำ การมีเครือญาติหรือคนรู้จักอาศัยอยู่ในเมืองไทย ก็เป็นเงื่อนไขสำคัญที่เป็นเสมือนแรงดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองไทย

อุปสรรคในระหว่างการเดินทาง

เมื่อคนมอญตัดสินใจย้ายถิ่นแล้ว เนื่องจากคนมอญเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า โดยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย ดังนั้นการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนจากประเทศพม่ามายังประเทศไทย ซึ่งการย้ายถิ่นของกลุ่มคนมอญเหล่านี้จะอยู่ในรูปแบบของการลักลอบเข้ามาโดยผิดกฎหมาย ดังนั้นในระหว่างการเดินทางเข้ามาเมืองไทย คนมอญแต่ละคนจึงต้องเผชิญกับปัญหา และอุปสรรคมากมาย ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนมอญแต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่องทางที่ใช้ในการเดินทาง และวิธีการ

เดินทาง จากการศึกษาพบว่า ช่องทางที่ใช้ในการเดินทางมีหลายช่องทางด้วยกัน เช่น ทางเกาะสอง และด่านเจดีย์สามองค์

คนมอญที่ลักลอบเข้ามาโดยใช้ช่องทางเกาะสอง เช่น จันมอญ , เตี้ย , เฮด , เอ , ตาตุย และเรียง จะมีวิธีการเดินทางโดยทางเรือ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เอ : “แค่(ตอน)มาก็มาทางเกาะสอง วันแค่(ที่)ผมตี(จะ)มาเมืองไทย บ่(ตอน)กลางคืนตี(จะ)มีนายหน้าให้คนเอา(นำ)รถยนต์ไปรับแค่(ที่)บ้าน คี(นั่ง)รถอยู่วันหนึ่ง ไปถึงเกาะสองเกือบเช้า พอถึงต้องหยุด(ซ่อน)อยู่แค่เกาะสองก่อน เวลาถึงกลางคืน แล้วค่อยไปขึ้นเรือ เรือตี(จะ)ไปส่งแค่(ที่)ระนอง”

ตาตุย: “ผมมากันทางเจดีย์สามองค์ แค่(ที่)มาก็กันส่วนมากตี(จะ)เป็นคนชาย ๆ (ผู้ชาย) คนหญิง (ผู้หญิง)มีไม่กี่คน”

เฮด : “มาทางเกาะสองเหมือนกับคนอื่นนั่นแหละ นั่งเรือกันมาตอนนั้นมากันเป็นร้อย ๆ คน นั่งเบียดกันดีตาย”

จันมอญ: “เข้ามาทางเกาะสองบาย(สบาย)กว่าทางอื่นทั้งเพ(ทั้งหมด)”

สำหรับผู้ลักลอบเข้ามาโดยใช้ช่องทางด่านเจดีย์สามองค์ เช่น ตาทูน วิน บานและตาเกล้า จะเดินทางจากบ้านที่พม่า จนกระทั่งถึงชายแดนฝั่งพม่าโดยทางรถยนต์ และเมื่อถึงชายแดนก็จะเดินเท้าข้ามชายแดนเข้ามาฝั่งประเทศไทย ดังคำบอกเล่าที่ว่า

บาน : “บ่(ตอน)มา ตี(จะ)มีคนของนายหน้าเอา(นำ)รถยนต์ไปรับแค่บ้านช่วงกลางคืน นั่งรถหลายชั่วโมงแล้วมาถึงด่านเจดีย์สามองค์ พอถึงต้องลงเดินทางในป่าข้ามไปเมืองไทย แล้วตีมีนายหน้าคนไทยมารับ”

วิน : “เดินข้ามชายแดนกันมาทางเจดีย์สามองค์”

ระหว่างการเดินทางจากประเทศพม่า จนถึงประเทศไทย คนมอญจะประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย เช่น กรณีที่มาทางช่องทางเกาะสอง โดยเดินทางมาทางเรือ จะประสบกับปัญหาความแออัดในการเดินทาง ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เตี้ย : “บ่(ตอน)แค่(ที่)มาขึ้นเรือแค่(ที่)เกาะสอง เรือที่มาเป็นเรือหาปลาลำเล็ก มากัน 40 คน เขาให้นอนในท้องเรือแล้วเอาผ้าใบมาคลุมไว้ เบียดกันอย่างแรง(อย่างมาก) อับก็อับ แต่ก็ต้องทน ขึ้นเรือได้พักหนึ่ง(สักพักหนึ่ง)เรือดี(ก็)ค่อย ๆ ชับไปเรื่อย ๆ ในช่วงแค่(ที่)อยู่ในเล(ทะเล)ก็ดี(จะ)มีเรือของทหารพม่ามาเที่ยว(คอย)ลาดตระเวน ส่องไฟแล(ดู)เรือแค่(ที่)แล่นในเล(ทะเล) ถ้าเรือทหารพม่าส่องไฟมาแค่(ที่)เรือแค่(ที่)เราอยู่ เรือของเรา ก็ดี(จะ)ดับไฟแล้วค่อย ๆ แล่นไป ถ้าไม่ดับไฟก็ดี(จะ)ถูกทหารพม่าจับ มาถึงระนองก็ลงจากเรือถ้าใครลงช้าดี(จะ)ถูกคนของนายหน้าตีลงไป ต่างคนก็เขบ(รีบ)ดี(จะ)ลง เพราะชีชลาด(กลัว)ดี(จะ)ถูกทหารพม่าจับได้”

ส่วนเอ แม้จะเดินทางมาทางเกาะสอง โดยนั่งเรือเข้ามาเหมือนกัน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ใช่เฉพาะความแออัดบนเรือเท่านั้น แต่เป็นปัญหาความอดอยากในระหว่างการเดินทางข้ามเกาะ ทั้งนี้เนื่องจากจะต้องเดินข้ามเกาะ เพื่อไปต่อเรือลำอื่น ดังคำกล่าวที่ว่า

เอ : “ช่วงแค่(ที่)เรามาด่านมันปิด มาลำบากอย่างแรง(ลำบากมาก) ออกจากบ้านกับรถยนต์ของนายหน้า นั่งรถยนต์กันมา 20 หว่า(กว่า)คน มีคนแค่(ที่)เรารู้จัก 6 คน แค่(ที่)เหลือไม่รู้จัก เพราะว่่านายหน้าคนอื่นเป็นคนพามากัน(ด้วย) นั่งรถยนต์มา ครึ่งวันแล้วมาลงแค่(ที่) ทวาย จากทวายก็นั่งรถไปลงเรือแค่(ที่)เกาะสอง นั่งเรือจากเกาะสองไปจนถึงอีกเกาะหนึ่งแค่(ที่)เขาเรียกกันว่า“เกาะยุง” ลงจากเรือแล้วก็ต้องเดินตีนเปล่า(เท้าเปล่า)อยู่ 2 วัน 2 คืน ตอนเดินตีนเปล่า(เท้าเปล่า)ลำบากดี(จะ)ตาย ช่วงนั้นแค่(ที่)เรามาเป็นหน้าฝนพอดี ยุงมากดี(จะ)ตาย(เยอะมาก) ฝนก็ตกดี(จะ)เปลี่ยนผ้าก็ไม่ได้ เพราะผ้าก็มีเฉพาะแค่(ที่)ติดตัวมาเท่านั้นแหละ ผ้าแค่(ที่)เราเอามา ก็ต้องผากไว้แค่(ที่)นายหน้า แล้วเขาดี(จะ)ส่งไปที่หลัง แค(ที่)แรงหว่านั้น(ที่หนักกว่านั้น) ข้าวก็ไม่ได้กิน เห็นไหร(อะไร)เราก็ต้องกิน กินทั้งหอย ปู แค(ที่)ยังไม่สุก มันจำเป็นต้องกินไม่มีไหร(อะไร)อยู่ในพุง(ท้อง)ตักหิด(สักนิดเดียว) กว่าเรือดี(จะ)มารับ เขามารับเราตอนกลางคืนแล้ว พอเรือมารับเราก็นั่งเรือไปอีกครั้งวันก็ถึง พังงา จากพังงาก็มีนายหน้ามารับพามาส่งแค่(ที่)สุราษฎร์ ”

กรณีของบาน เดินทางเข้ามาทางช่องทางด่านเจดีย์สามองค์ โดยลักษณะภูมิประเทศเป็นป่า ทำให้ต้องเดินเท้าข้ามชายแดน ในระหว่างการเดินทางจึงต้องประสบกับปัญหาความอดอยากอาหาร ดังคำบอกเล่าที่ว่า

บาน : “บ(ตอน)แค่(ที่)มา ผมมาทางด่านเจดีย์สามองค์ หว่าตี้(กว่าจะ) ถึงสุราษฎร์เป็นอาทิตย์ ที่แรก(ตอนแรก)นายหน้าก็เอารถหกล้อไปรับแค่(ที่)บ้าน แล้วมาส่งแค่(ที่)เจดีย์สามองค์ นั่งรถมาก็ไม่นานเท่าไร แต่แค่(ที่)นานก็เพราะว่าต้องเดินข้ามชายแดนเข้ามา บ่แค่(ตอนที่)เดินข้ามชายแดนมันเป็นป่ารก(ป่าทึบ) ไม่มีทางให้เดินป่าทั้งเพ บ่(ตอน)นั้นมากัน 100 กว่าคน ต้องเดินทั้งชั้นเขา ลงห้วย คนหญิง ๆ แค่มากันเดินร้องกันต๋าย(อย่างหนัก) เดินกันเป็นร้อยโล (กิโลเมตร)ทั้งวันทั้งคืน คิดแลเตะ(คิดดูซิ)จากแค่(ที่)ไม่มีทางเดินก็เดินกันจนเป็นทางเลย แค(ที่)อยู่ในป่ายุ่งหรรย(เยอะมาก)ขบ(กัด)คันต๋(จะ)ตาย ข้าวก็ไม่มิกิน ตักหิด(สักนิดเดียว) ผมเหนื่อย(หิว)ข้าวอย่างแรง(มาก) มีแต่ดันกล้วยเพ(ทั้งนั้น) วันแรกผมยังทนได้ก็ไม่กินไร(อะไร) แต่พอถึงวันที่สองเหนื่อยเกือบตาย(หิวมาก) หันไปเห็นต้นกล้วย ก็เลยไปเอาต้นกล้วยมากินแทนข้าว ดีกว่าอด(หิว)ตาย เดินอยู่ในป่า 2 วัน พอถึงชายแดนเขตเมืองไทยก็ต้องหยบ(แอบ) ต.ม.อยู่ในป่าต้องคร่ำว(คอย)ให้นายหน้ามารับ สักพักนายหน้าที่อยู่เมืองไทยก็มารับ แล้วก็พาผมนั่งรถไปส่งที่สุราษฎร์”

ในขณะที่วัน เดินทางมาทางด่านเจดีย์สามองค์เช่นกัน แต่ปัญหาที่วันประสบ มิใช่ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการเดินทางข้ามแดนประเทศไทย-พม่า จะเป็นปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นหลังจากข้ามเขตแดนมาเมืองไทยได้แล้ว นั่นก็คือ ต้องประสบกับปัญหาความแออัดในระหว่างการนั่งรถยนต์จากชายแดนไปยังจุดหมายปลายทางในประเทศไทย ดังคำบอกเล่าที่ว่า

วัน : “เข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ ต๋(จะ)มีนายหน้าที่รู้จัก แค(ที่)เป็นชาวมอญ เป็นคน จัดการให้เข้ามาเมืองไทย นายหน้าต๋(จะ)เอารถยนต์ไปรับตั้งแต่แค่(ที่)บ้านในพม่ามาส่ง แค(ที่)ชายแดนตรงเจดีย์สามองค์ แล้วต้องเข้าไปหยบ(แอบ)ในป่าก่อน อยู่ในป่า 1 วัน เพราะต้องหยบ(แอบ) ต.ม.(เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง) จนถึงกลางคืนก็มีนายหน้าแค(ที่)อยู่เมืองไทยไปรับ ไปส่งแค่เมืองไทย นายหน้าแค(ที่)มารับเขาหนีต(สนิท)กับนายด่าน หลังจากนั้นนายหน้าก็ให้ขึ้นไปนั่งบนรถหกล้อ ไปกันทั้งหมด 20 กว่าคน มีทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก ตอนอยู่บนรถหกล้อก็ต้องนอนเรียงกันบนรถ แล้วก็เอาผ้าใบมาคลุมไว้

เราตี(จะ)เสียงดังก็ไม่หาญ (กล้า) ชี้ขลาด(กลัว)ว่าถ้าตำรวจได้ยินตี(จะ)ถูกส่งกลับไปประเทศพม่า นั่งรถประมาณ 1 วัน แล้วก็ไปลงรถแค่(ที่)สระบุรี"

จะเห็นได้ว่า ในระหว่างการเดินทางมายังประเทศไทย คนมอญแต่ละคนจะต้องเผชิญกับปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ มากมายในระหว่างการเดินทาง เช่น ปัญหาความแออัดในการนั่งเรือ ปัญหาความอดอยากอาหาร เป็นต้น ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งคนมอญเหล่านี้ได้เล่าถึงความรู้สึกของพวกเขา ในช่วงระหว่างการเกิดปัญหาต่าง ๆ ไว้ว่า

เฮด : "ตอนที่นั่งเรืออยู่นะ นึกว่าจะไม่ถึงเมืองไทยเสียแล้ว นั่งกันมาเบียดจะตาย ร้อนก็ร้อน จะออกมาจากผ้าใบแค่คลุมอยู่ก็ไม่ได้ กลัวว่าถ้าทหารพม่ามันเห็นจะถูกมันจับกลับไปในประเทศพม่าอีก "

วิน : "ตอนนั้นก็คิดว่าไม่รู้จะมาถึงเมืองไทยเปล่า(หรือเปล่า) ลำบากตีตาย อดข้าว อดน้ำ น้ำก็ไม่ได้อาบผ้าก็มีติดตัวไปก็ชุดแคใส่อยู่ เวลานอนก็ต้องนอนในป่ายุ่งก็ขบ เคยมีนะคนมอญที่มาเมืองไทยแล้วไปไม่ถึงถูกทหารพม่าจับกลับไปอีก แล้วเขาก็ถูกขังหรง(คุก) เราก็ชี้ขลาด(กลัว)เหมือนกันว่าทหารพม่าตีจับได้ แต่มันก็ต้องเสี่ยง ถ้าเรามาเมืองไทยได้เราก็บาย ถ้ามีงานทำเราก็ดีหาตางค์ได้มาก ได้ส่งตางค์กลับบ้านไปให้พ่อแม่"

จะเห็นได้ว่า กว่าที่คนมอญจะสามารถเดินทางมาถึงประเทศไทยได้ ในระหว่างการเดินทางพวกเขาต้องเผชิญกับปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความอดอยากอาหาร ความแออัดในการนั่งเรือ เป็นต้น จากเหตุการณ์เหล่านี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถ และความอดทนของคนมอญ ที่สามารถผ่านการเลือกสรรจากธรรมชาติได้สำเร็จ จนกระทั่งสามารถย้ายถิ่นเข้ามาในเมืองไทยได้

เมื่อมาถึงเมืองไทย

เมื่อคนมอญสามารถเคลื่อนย้ายเข้ามาถึงเมืองไทยแล้ว มีเป้าหมายที่จะไปยังสถานที่ใดบ้าง และเหตุผลที่เลือกไปในสถานที่นั้นคืออะไร จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนมีจุดหมายที่จะไปแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ บาน ไปทำงานอยู่ที่สุราษฎร์ ,วิน เข้าไปทำงานที่สระบุรี ,ตุย ,เกล้า และฉันทมอญ ทำงานที่ประจวบคีรีขันธ์ ,เฮด ไปภูเก็ต ,เวียง และเอ เข้าไปพังงา , ทูน ทำงานที่กาญจนบุรี และเต้ยไปทำงานที่ นครปฐม

ถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละคนจะมีสถานที่ ที่จะไปทำงานแตกต่างกันออกไป แต่เหตุผลในการเลือกสถานที่ที่จะไปทำงาน จะมีแบบแผนเดียวกัน กล่าวคือ ต้องเป็นสถานที่ที่มีญาติหรือบุคคลที่ตนเองรู้จัก อาศัยอยู่ก่อนแล้ว ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เรียง : “แค่(ที่)ไปอยู่พังงา เพราะว่ามีพี่ชายอยู่ แลวนั้นก็มีคนมอญอยู่มาก ส่วนมากดี(จะ)อยู่หมู่บ้านเดียวกับเรา ก่อนหน้าที่ผมจะไปพี่ชายก็อยู่กับน้องชายสองคน เขาตัดยางกัน เราก็ไปช่วยพี่ตัดยางก่อน เพราะยางที่พี่ชายตัดมันมาก 2,000 กว่าตัน ตัดกันสองคนไม่หมดแล้วค่อยหาสวนอื่นตัด”

เฮด : “ที่ภูเก็ตก็มีเพื่อนตัดยางอยู่แค่นั้นหลายคน พอมาถึงเราก็มาอยู่กับเขาในสวนยางแล้วค่อยให้เพื่อนช่วยหายางให้เราตัด”

เกล้า : “มาเมืองไทยครั้งแรกไปอยู่กับญาติแค่(ที่)เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน แล้วก็ช่วยญาติตัดยางอยู่หลายเดือน เวลาตัดยางคล่อง(ชำนาญ)ก็ไปหายางตัดเอง ”

จันมอญ: “ตอนมาถึงประจวบก็ไปอยู่ (พัก) กับคนมอญแค่(ที่) เป็นญาติ ๆ กัน เขาบอกว่าอยู่กับเขาก่อนก็ได้ ได้ยางแล้วค่อยย้ายขยาย (ขยายขยาย)”

วิน : “เข้ามาก็มาอยู่กับญาติแค่เป็นคนมอญ ถ้าไม่มีพี่น้องอยู่ก็ไม่หาญอยู่ ชี้ขาด(กลัว)ว่าดีถูกคนไทยรบ(รังแก) ถ้าเขารบเราก็ไม่หาญสู้ กลัวว่าคนไทยดี(จะ)ยิงเอา ”

การที่คนมอญไปทำงานในสถานที่ที่มีญาติ หรือคนรู้จักอาศัยอยู่ก่อนหน้านั้น ย่อมเป็นผลดีสำหรับผู้ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ เพราะจะได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องที่พักอาศัย เรื่องงาน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

วิน : “เวลาผมเข้ามาอยู่เมืองไทย ผมจะเลือกที่มีคนมอญที่รู้จักทำงานอยู่ เขาดี(จะ)ได้ช่วยหาสวนยางให้ เวลาเรามีปัญหาเขาได้ช่วยเหลือเรา บางทีเขาก็ช่วยไ้เราได้ไม่มากแต่มันก็อุ่นใจดีว่าเรายังมีเพื่อน ”

บาน : “ตอนแรกมาอยู่เมืองไทย เราทำอะไรก็ไม่ถูก ก็มีเพื่อนที่เป็นคนมอญนี้แหละช่วยเหลือเกือบทุกอย่าง พามาอยู่กับเขา ช่วยหาสวนยางให้เราตัด เวลาทำอะไรก็คุยกับเขานี้แหละ ถ้าไม่มีเขาเราลำบากตายแน่”

เรียง : “ดีแค่มียี่ปาว(พี่ชาย)อยู่ก่อนแล้ว เวลาเราไปอยู่ ก็อยู่ กินกับเขา ”

จะเห็นได้ว่า จากที่กล่าวมาข้างต้น ผลดีของการมีเครือข่ายที่เป็นญาติ พี่น้อง เพื่อน หรือคนรู้จักอาศัยอยู่ ก็คือทำให้รู้สึกว่ายู่เมืองไทยสบาย รู้สึกอุ่นใจ แม้ว่าเมืองไทยจะไม่ใช่เป็นบ้านเกิดของตนเอง

ปัญหาที่เกิดขึ้นช่วงแรก ๆ ของการย้ายถิ่น

การเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยของคนมอญไม่ได้สะดวก สบาย อย่างที่คิดหรือรับรู้มาก่อนหน้านี้ว่า เมืองไทยอยู่สบาย ทำงานได้เงินแล้วไม่ต้องแบ่งให้ใคร แต่เมื่อมาอยู่เมืองไทยนานเข้า คนมอญก็ต้องเจอเหตุการณ์ที่เป็นด้านลบมากมาย เช่น ปัญหาการถูกตำรวจจับ และริดไถเงิน ดังคำบอกเล่าของ"ตาตุย"ที่ว่า

ตาตุย : “มาอยู่เมืองไทยแรก ๆ ก็ไม่มีบัตรแรงงานต่างด้าว เวลาไปทำงานที่ไหนเราก็ต้องใช้ต่างค์เดิน ต้องจ่ายให้ตำรวจเดือนละ 500 บาท เราก็จ่ายให้กับนายจ้างที่เราทำงานอยู่กับเขา แล้วนายจ้างก็ได้อำนาจไปให้ตำรวจเอง แต่บางทีถึงว่า(แม้ว่า)เราตีจ่ายให้ตำรวจแล้วถ้าช่วงไหนแค่ตำรวจกวาดล้างแรงงานต่างด้าวแรง(อย่างหนัก)เราก็ถูกจับ เราเคยถูกตำรวจจับ มีอยู่วันหนึ่งช่วงพักเที่ยง เราก็นั่งอยู่ไม่ได้สนใจอะไร พอมีคนเข้ามาในโรงงานเราก็เข้าไปถามเขาว่ามาหาใคร เขาก็ถามเรากลับมาว่าเราเป็นคนมอญหรือคนไทย เราก็ไม่ได้คิดอะไรก็ตอบเขาไปว่าเป็นคนมอญ แล้วเขาก็ถามเราต่อว่ามีบัตรไหมเราก็บอกว่าไม่มี เขาก็ให้เราไปเรียกเดม่าแก่ เขาก็ตามเดม่าแก่อีกทีว่าเราเป็นแรงงานต่างด้าวหรือเปล่า เดม่าแก่ก็บอกว่าใช่ ตำรวจก็เอาเราไปโรงพัก พอไปถึงโรงพักก็ถูกเอาไปขังกับคนต่างด้าวอีกประมาณ 20 คน ”

หรือจากคำบอกเล่าของ"วิน" ที่กล่าวว่า

วิน : “ปีก่อนตอนเข้ามาแรก ๆ ไม่มีบัตร เวลาไปไหนก็ต้องวิ่ง(ระวัง)ตัว มีอยู่วันหนึ่งไปเที่ยวบ้านเพื่อนแค่เป็นคนมอญ ระหว่างทางถูกตำรวจตรวจบัตร ก็ถูกตำรวจจับแล้วถูกเอาไปขังอยู่แค่โรงพักอยู่ 1 อาทิตย์ แล้วก็ถูกส่งกลับไปพม่าทางเกาะสอง พอไปถึงพม่าเราก็แอบเข้ามาหลาว ให้นายหน้าพามาส่งแค่เมืองไทย”

การที่คนมอญเหล่านี้ต้องเจอกับปัญหาถูกจับ และรีดไถจากตำรวจ ก็เพราะว่าคนเหล่านี้เข้ามาทำงานในเมืองไทยตอนแรก ๆ ยังไม่มีบัตรแรงงานต่างด้าว จึงอยู่ในฐานะผู้ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย จึงเป็นจุดอ่อนให้มีปัญหากับเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่บ่อยครั้ง อย่างไรก็ตาม คนมอญเหล่านี้ก็สามารถจะแก้ปัญหาไปได้ โดยการขอความช่วยเหลือจากนายจ้างที่ตนเองทำงานอยู่ ดังคำกล่าวของ "ตาตุย" ที่ว่า

ตาตุย : "เฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง)ไปช่วยประกันตัวให้ จ่ายค่าปรับไป 1,000 บาท แล้วค่อยมาหักต่างค์(เงิน)ของเรา"

ปัญหาการถูกตำรวจรีดไถเงินไม่ได้หมดสิ้นลงไปแค่ไม่มีบัตรแรงงานต่างด้าว แม้จะได้บัตรแรงงานต่างด้าวถูกต้องตามกฎหมายแล้ว คนมอญก็ยังคงเจอกับปัญหาโดนรีดไถเงินอยู่จนถึงปัจจุบันเมื่อมีโอกาส ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เฮด : "ผมมาอยู่เมืองไทยตั้งหลายปีแล้ว บัตรแรงงานต่างด้าวก็มีแล้ว แต่ผมก็ยังถูกตำรวจไถต่างค์อยู่เรื่อย บางที่ผมขับรถไปซื้อของที่ร้านค้า ตำรวจเขาเห็นเราขับรถเครื่อง (รถมอเตอร์ไซด์) มันก็เข้ามาไถต่างค์ ถ้าเราไม่ให้เขาก็จะเอารถ(ยึดรถ)เราไป เราก็ต้องให้อีกบางทีก็ 500 บาท บางทีถ้าถูกจับแล้วตำรวจเรียกเอาแพง ๆ เราก็ไม่มีต่างค์ให้ ก็ต้องไปยืมคนอื่นมาให้ก่อน"

จันมอญ : "ถ้าขับรถไปไหนนะ เราเห็นตำรวจต้องแซบ(รีบ)ขับไปทางอื่น ถ้าไม้นั้น(มิเชนนัน)ก็จะถูกจับ ถูกไถต่างค์(เงิน) มีอยู่ที่หนึ่งถูกตำรวจจับแต่ตำรวจไม่เอาต่างค์มันเอารถไป เราก็ไม่หาญ(ไม่กล้า)พูดอะไร(อะไร) ก็ให้ตำรวจเอาไป แล้วเราก็โทรศัพท์ไปบอกเฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง)ให้ไปเอารถให้กัน เวลาเฒ่าแก่ไปเอารถตำรวจก็เรียกเอาต่างค์(เงิน) 4,000 บาท เฒ่าแก่เขาก็จ่ายต่างค์ให้ก่อนแล้วค่อยมาหักต่างค์จากเราทีหลัง(ตอนหลัง)"

วิน : "เวลา(เมื่อ)มาอยู่แค่เมืองไทยนาน ๆ ก็มีบัตรต่างด้าว แต่ถึงว่าตี(จะ)มีบัตรก็ยังถูกตำรวจจับรถเครื่อง แต่ถูกจับเพราะว่าตำรวจไม่ให้คนต่างด้าวขี่รถ แต่ถ้าเราไม่ขี่รถก็เดินไม่ไหว ตอนไปซื้อของก็ต้องออกจากสวนไปตั้งหลายโล(กิโลเมตร) บ่แค่(ตอนที่)ถูก(โดน)จับก็จ่ายต่างค์(เงิน)ให้ตำรวจไป 1,000 บาท แล้วตำรวจก็ไม่เอารถไป"

ในขณะที่คนมอญบางคน เช่น จันมอญ และตาทูน มิได้ประสบกับปัญหาการถูกตำรวจรีดไถเงินเท่านั้น แต่กลับต้องประสบปัญหาที่เกิดจากคนในพื้นที่ เช่น ปัญหาการถูกเจ้าของสวนยางโกง ดังคำกล่าวที่ว่า

จันมอญ: “ก่อนที่จะเข้ามาเมืองไทย รู้แค่จะมาอยู่เมืองไทยบาย(สบาย) มีตางค์(เงิน)ใช้ไม่ต้องแบ่งให้ใคร มาอยู่แรก ๆ ก็บายดี แต่พอทำงานตัดยางได้สักพักก็ถูกเฒ่าแก่(เจ้าของสวน)โกง ไม่ได้ตางค์(เงิน)สักบาทหนึ่ง”

ตาทูน : “ปีที่แล้ว ไปตัดยางอยู่สวนเฒ่าแก่ศีล เขาก็บอกให้เราไปสักยาง(มัดยาง)ดี(จะ)เอายางไปขาย เราก็สักยางไว้ แล้วเฒ่าแก่เขาก็มาเอายางไปขาย แต่เวลาเฒ่าแก่เขาเอายางไปขายแล้วเขาก็ไม่ให้ตางค์(เงิน) เรา”

ส่วนกรณีของ “เฮด” และ “จันมอญ” ก็ประสบปัญหาที่เกิดจากคนไทยภายในพื้นที่เช่นเดียวกัน แต่เป็นปัญหาที่เกิดจากวัยรุ่นในพื้นที่ กล่าวคือ ปัญหาการถูกรีดไถเงิน

เฮด : “ตอนแรก ๆ แค่มายอยู่สุราษฎร์อยู่แต่ในสวนยางไม่ค่อยไปไหน แต่เวลาอยู่นาน ๆ เราก็ออกไปข้างนอกมั่ง(บ้าง) บางทีแค่เราออกไปข้างนอกก็มีพวกเด็กวัยรุ่นผู้ชายมาคอยไถตางค์พวกมอญอยู่ มั่น(วัยรุ่นผู้ชาย)ขอเราก็ตั้ง มีเท่าไรก็ให้เขา บางทีก็ 100 บาท บางทีก็ไม่ถึง ”

จันมอญ: “บางทีเวลาขับรถออกไปข้างนอก ถ้าไปทางบางครามตัดถูกวัยรุ่นดัก(ข่ม)ไถตางค์ ขอเบียร์ เหล้า บางทีมันก็คันตัวหาตางค์ ถ้าจน(เจอ) 20-30 มันก็เอา เคยมีเพื่อนแค่เป็นคนมอญถูกวัยรุ่นคันตัวหาตางค์แต่ไม่ได้ตางค์ถูกตีเกือบตาย ”

ส่วน “เอ” “เรียง” “ตาเกล้า” และเตี้ย ต่างประสบปัญหาที่เกิดขึ้นจากคนไทยภายในพื้นที่เช่นเดียวกัน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีความรุนแรงกว่าคนมอญคนอื่น ๆ นั่นก็คือ การถูกปล้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เอ : “มาอยู่เมืองไทยเราก็ไม่ค่อยไปไหน กลัวจะมีปัญหากับคนไทย อยากทำงานหาตางค์อย่างเดียว ขนาดเราไม่ไปไหนเรายังถูกคนไทยมาปล้นเอาตางค์เลย มีอยู่วันหนึ่งเรา

ขายยางได้แต่ยังไม่ได้อาตางค์ส่งกลับบ้านแค่(ที่)พม่า เราก็เอามาเก็บไว้ที่หน้า(หน้า) ก็มีโจรมาปล้นเอาตางค์ไปหมดเลย"

เรียง : "ผมเข้าไปตัดยางในสวนม่วงหวานได้ไม่กี่วัน มีคนไทยขับรถยนต์ไปที่หน้า(หน้า) ไปกัน 4 คน มันไปถึง 2 รอบ รอบแรกผมนั่งลับมีดตัดยางอยู่ เปีย(น้องชาย)หุงข้าวอยู่ข้างบนหน้า(บ้าน) คนไทยก็เอาปืนมาจี้ผม แล้วถามว่าคนมอญที่อยู่หน้าติดกันเขาไปไหน เราก็ชี้ทัก(โกหก) เขาว่าไปนั่งอยู่ที่ร้านค้า แต่จริง ๆ แล้วเรารู้ว่าคนมอญอีกหน้าหนึ่งเขาไปนอนอยู่ในป่า พอคนไทยรู้เขาก็ไปตามคนมอญอีกหน้าที่ร้านค้า ก่อนไปเขาพูดว่า "ถ้าชี้ทัก(โกหก)มึงจะอยู่สวนนี้ไม่ได้" คนไทยก็ขับรถไป ผมก็เรียกเปียแล้วก็วิ่งไปในป่ากัน ข้าวที่หุงไว้ก็ไม่ได้กิน สักพักหนึ่งประมาณตี 11 (5 ทุ่ม)คนไทยก็กลับมาอีกทีหนึ่ง (ช่วงนั้นเป็นช่วงที่ต้องไปตัดยาง) ผมกับน้องก็แอบแล(ดู)กันอยู่ในป่า คนไทยพวกนั้นก็คิด(จัด)หน้าของผมและหน้าของคนมอญที่อยู่ติดกัน หลังจากนั้นคนไทยก็กลับ แต่ผมกับน้องก็ไม่หาญ(กล้า)ขึ้นไปบนหน้าชี้ขาดว่าคนไทยพวกนั้นจะกลับมาหลาว(อีก) แล้วคืนนั้นยางก็ไม่ได้ตัดกัน ผมกับน้องต้องนอนในป่าอย่าง พอถึงข้างเช้าผมกับน้องก็ขึ้นไปบนหน้าเห็นเต็มหน้าไปหมด(กระจัดกระจาย) ผมชวนน้องไปบ้านเฒ่าแก่แล้วเล่าให้เฒ่าแก่ฟัง "

ตาเกล้า : "แค่ถูกเรื้อย (โดนเป็นประจำ) ก็ถูกคนไทยรบ (รังแก)"

เตี้ย : "มาตัดยางที่แรก(ครั้งแรก) ตัดอยู่แค่สวนม่วงหวาน แต่ตัดได้ไม่กี่เดือนก็ถูก(โดน)คนไทยปล้นก็ออกจากสวนนั้น แล้วก็ไปตัดยางแค่สวนเหนือ ตัดยางอยู่แค่นั้น(ที่นั่น)ปีหนึ่ง แต่ก็ถูกคนตัดยางที่เป็นคนอีสาน แค่อายุสวนแค่ 7 (ใกล้ ๆ)กันมาหาเรื่องยก(ไล่)ให้ออกจากงาน เพราะว่าเขามีลูกสาว เราก็ไม่หาญอยู่ ก็เลยไปหาสวนใหม่หลาว(อีก) "

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อคนมอญเข้ามาทำงานในเมืองไทย นานวันเข้า ปัญหา ก็ไม่ได้หมดไป แต่ยังคงประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น การโดนจับและไถเงิน และปัญหาที่เกิดขึ้นจากคนไทย เช่น การไถเงิน และการปล้น เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้น คนมอญเหล่านี้จะมีวิธีการจัดการกับปัญหาในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ในกรณีประสบกับปัญหาถูกคนไทยปล้น จะจัดการแก้ปัญหาได้ทางเดียวเท่านั้นไม่มีทางอื่น คือ พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดปัญหา หรือเหตุการณ์นั้นซ้ำขึ้นมาอีก ดังคำบอกเล่าของคนมอญที่ว่า

- เตี้ย : "ถ้าวันไหนมีตางค์ เราตีไม่หาญนอนบนหน้า(บ้าน) ซ้ำลาด(กลัว)ว่าตีถูกคนไทยมาปล้น หลาว(อีก) บางทีเราก็ก็นอนในป่า บางทีก็ไปนอนกับเพื่อนที่เป็นคนมอญเหมือนกัน"
- เอ : "มาอยู่บ้านเขา (เมืองไทย)ถ้าเราไปมีปัญหากับคนไทยเราก็ต้อยู่ไม่ได้ เขาอยากได้ใคร (อะไร)เราก็ก็นำไป อยากได้ตางค์ก็ให้ตางค์เขา เดี่ยวค่อยหาใหม่หลาว(อีก)พี่น้อง ถ้าเราไปแลก(ต่อสู้)กับเขามันไม่คุ้ม"
- เรียง : "เวลาผมมีปัญหาเหมือนกับครั้งที่ถูกคนไทยคัด(จับ)หน้า ผมก็บอกเฒ่าแก่ขอย้ายสวน ไป ตัดยางแค่(ที่)สวนอื่น ที่เดิมไม่หาญ(กล้า)อยู่"

ในกรณีที่มีปัญหาการถูกเจ้าของสวนยางโกง "ตาทูน" จะมีวิธีการจัดการกับปัญหาโดยการเลิกกรีดยางให้กับเจ้าของสวนคนเดิม แล้วไปหาสวนยางใหม่ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

ตาทูน : "พอรู้ว่าเฒ่าแก่ขี้(โกง)เวลาปิดหน้ายางเราก็ก็นำไปตัดยางสวนอื่น"

ในบางเหตุการณ์ เช่น ถูกตำรวจจับ กลุ่มตัวอย่างก็จะแก้ปัญหาโดยการขอความช่วยเหลือจากเจ้าของสวนยาง ให้พูดคุยหรือตกลงกับตำรวจให้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

- ฉันทมอญ : "ตอนที่ตำรวจเอารถเครื่อง(รถมอเตอร์ไซด์)เราไป เฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง)ก็ไปช่วยคุยกับตำรวจให้ ถ้าเฒ่าแก่ไม่ช่วยเราก็ก็นำรถคืนแน่"
- วิน : "ส่วนมากถ้าถูกตำรวจจับ ผมก็ตี(จะ)ไปขอให้เฒ่าแก่ช่วย ตีไปหาให้คนอื่นเขามาช่วยก็ไม่ได้ ผมไม่ใช่รู้จักใคร "

ถึงอย่างไรเมืองไทยก็ดีกว่า

ถึงแม้ว่าเมื่อคนมอญเข้ามาทำงานในเมืองไทยแล้ว ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และปัญหาจากคนไทย แต่คนมอญก็ยังคงประเมินว่าการเข้ามาทำงานอยู่ในเมืองไทยดีกว่าการทำงานอยู่ในประเทศพม่า ทั้งนี้เนื่องจากมีรายได้ดีกว่า มีงานทำ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

ตาทูน : "เฒ่าแก่เขาไม่ให้ตางค์ค่าตัดยาง เราก็ก็นำไปตัด(ตัดยาง)คนอื่น(ที่อื่น) หาเฒ่าแก่แค่นี้ ๗ เราก็ก้อยู่กับเขาได้นาน ตางค์ก็ได้มาก มันก็ดีกว่า(กว่า)อยู่พม่ามันแหละ"

เรียง : “ตอนแค่เราถูกคนไทยคัดบ้าน ที่แรกก็คิดกับน้องว่าดีกลับพม่า แต่คิดไปคิดมาถ้ากลับไปพม่าก็ไม่ได้ทำอะไร งานก็ไม่ค่อยมี ไปอยู่บ้านเฉย ๆ เบื่อตายเลย ถึงพรีอ(อย่างไร) อยู่แค่นี้ก็มีตางค์ใช้ แต่เราต้องวัง(ระวัง)ตัวหิดหนึ่ง(ให้มากขึ้น)”

นอกจากนี้ คนมอญยังมองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่ ทั้งปัญหาจากตำรวจ และปัญหาที่เกิดขึ้นจากคนไทย ยังไม่มีความรุนแรงมากนักเมื่อเทียบกับปัญหาที่เกิดจากทหารพม่าดังกล่าว

ตาเกล้า : “ถึงว่าบางที(บางครั้ง)ดี(จะ)ถูก(โดน)คนไทยรบ(วังแก)แต่ก็ยังดีหว่า(กว่า) ถูกทหารพม่ารบ”

เฮด : “ บางทีผมก็คิดนะว่าเราอุตสาห์หนีมาจากทหารพม่าแล้วมาทำงานแค่เมืองไทย เราคงอยู่บาย(สบาย)เหมือนแค่เพื่อน ๆ บอกร ทำงานได้ตั้งค์มาก ไม่ถูกใครมาบังคับ แต่พอมาอยู่จริงมีวัยรุ่นคนไทยมั่ง ตำรวจมั่งมาไถตั้งค์ ไม่ให้ก็ไม่ได้เดี๋ยวดูถูกตี(ทำร้าย) ก็คิดว่าถึงว่าจะถูกไถตั้งค์แต่มันก็ยังดีหว่า(กว่า)อยู่พม่า ถ้าเราวัง(ระวัง)ตัวไม่ออกไปไหนก็ไม่มีปัญหา”

เตี้ย : “ถึงว่าเราดีถูกปล้น แต่ก็ไม่เรื่อย(ไม่บ่อย) วันหลังเราก็วัง(ระวัง)ตัวให้มากกว่าเดิม ถ้าเทียบอยู่แค่พม่ามันคนละเรื่องกันเลย อยู่แค่พม่าก็เหมือนกันถูกมันปล้นเหมือนกันนั่นแหละ แต่ถูกอยู่เรื่อย ทุกทีแค่ทำนาได้นั้นแหละ”

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสะท้อนให้เห็นว่าในการเคลื่อนย้ายของคนมอญที่เข้าสู่ประเทศไทย ทุกคนจะมีการเคลื่อนย้ายเข้ามาด้วยความสมัครใจ โดยผ่านการประเมินข้อดี ข้อเสีย และมีการเตรียมพร้อมในการเดินทาง เช่น การหาข้อมูลในการเดินทางว่าจะมาอย่างไร และจะติดต่อเครือข่ายที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเพื่อให้ความช่วยเหลือในเรื่องที่อยู่อาศัย การหางานอย่างไร กับใคร

หลังจากมาถึงเมืองไทยแล้ว คนมอญยังต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นถูกตำรวจไถเงิน คนไทยปล้นและไถเงิน แต่เนื่องจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่คนมอญเหล่านี้จะต้องอยู่ทำงาน เพื่อส่งเงินไปยังครอบครัวที่ประเทศพม่า ทำให้คนมอญเหล่านี้จะต้องปรับตัวทั้งทางด้านอาชีพ สังคม วัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมใหม่ให้ได้ ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะได้กล่าวถึงในรายละเอียดในตอนต่อไป

ส่วนที่ 2 การปรับตัวของคนมอญ ในการใช้ชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อเข้ามาทำงานในบริบทสวนยาง

แม้ว่าจะมีคนมอญย้ายถิ่นเข้ามาเป็นจำนวนมาก และอาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัว แต่เมื่อเข้ามาทำงานในเมืองไทย ย่อมจะต้องเจอกับสภาพแวดล้อมที่ต้องมีความสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นในเมืองไทย เป็นผลทำให้คนมอญต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมของตนเอง ทั้งทางด้านสังคม เช่น การปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม ทางด้านวัฒนธรรม เช่น การใช้ภาษาพูด อาหาร การแต่งกาย ,ทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมในสวนยางและทำให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันอยู่ได้

การปรับตัวทางเศรษฐกิจ

เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ ของแรงงานต่างด้าวเชื้อสายมอญ เหล่านี้ ตั้งแต่ย่างก้าวแรกที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ผู้วิจัยจะเสนอภาพเกี่ยวกับประเด็นนี้ออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ ก่อนเข้าสู่อาชีพกรีดยาง และการเข้าสู่อาชีพกรีดยางในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนี้

ก่อนเข้าสู่อาชีพกรีดยาง

ผู้ย้ายถิ่นเชื้อสายมอญที่เข้ามา ไม่ได้เข้าสู่อาชีพกรีดยางที่สุราษฎร์ธานีทันที แต่ละคนพยายามที่จะปรับตัวในการที่จะให้ได้มาซึ่งอาชีพและรายได้ เพื่อให้สามารถที่จะเลี้ยงดูครอบครัวของตนเองทั้งที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย และที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า ซึ่งแบบแผนการปรับตัวทางด้านอาชีพของคนมอญ ก่อนเข้าสู่อาชีพกรีดยางในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ กล่าวคือ คนมอญที่เข้ามายึดอาชีพกรีดยางเหมือนครั้งที่ทำงานอยู่ในพม่า และคนมอญที่มีการปรับเปลี่ยนอาชีพที่หลากหลาย

คนมอญที่เข้ามายึดอาชีพกรรตยางเหมือนครั้งที่ทำงานอยู่ในพม่า

เมื่อคนมอญเหล่านี้เข้ามาในเมืองไทยแล้ว คนมอญแต่ละคนก็จะไปประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป โดยจะมีคนมอญเพียงไม่กี่คนที่ยังคงยึดอาชีพเดิมเหมือนครั้งที่ทำงานอยู่ในประเทศพม่า เช่น เฮด , เอ และบาน ดังคำบอกเล่าของคนมอญที่ว่า

- เฮด : “บ่อยู่แค่พม่าเราก็ตัดยางเป็นอย่างเดียว แต่รายได้ไม่ค่อยดี พอมาอยู่แค่เมืองไทยเราก็ตัดยางหลาว(อีก) ตัดยางแค่เมืองไทยรายได้ก็ดีกว่าตัดยางแค่พม่า น้ำยางย่อยมากกว่า เพราะว่าต้นยางแค่เมืองไทยเป็นต้นยางต่อตา พันธุ์ยางดีกว่า เวลาตัดยางก็ตัดง่ายกว่าครั้น(มาก)”
- เอ : “ตัดยางบาย(สบาย)สุดแล้ว ไม่ร้อนกัน(ด้วย) แต่ลำบากตรงต้องยก(ต้น)ขึ้นตัด(กรรตยาง)กลางคืน”
- บาน : “มาอยู่แค่นี้ก็ตัดยาง แค่นี้นายราคาดี เดือน ๗ หนึ่งได้หลายตางค์(บาท) ดีกว่า(กว่า)ทำงานอื่น”

คนมอญที่มีการปรับเปลี่ยนอาชีพที่หลากหลาย

คนมอญส่วนใหญ่ เช่น ตาดุย วิน จันมอญ ตาเกล้า ตาทุน เดย์ และเรียง เมื่อเข้ามาทำงานในเมืองไทยแล้ว จะมีการปรับเปลี่ยนอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งอาชีพใหม่ที่คนมอญเหล่านี้ทำไม่ได้เป็นอาชีพเดิมเหมือนครั้งที่ทำงานอยู่ในประเทศพม่า เช่น ในกรณีของตาดุย เมื่อเข้ามาทำงานในเมืองไทย ได้เปลี่ยนจากการประกอบอาชีพกรรตยาง มาเป็นการประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม ดังคำบอกเล่าของตาดุย ที่ว่า “มาทำงานแค่โรงงานปลาแค่ประจวบก่อน”

บางคนตอนอยู่พม่าทำนา แต่เมื่อเข้ามาทำงานในเมืองไทยแล้ว ก็ได้เปลี่ยนมาทำงานก่อสร้าง ดังคำบอกเล่าของ วิน ที่ว่า “เข้ามาในประเทศไทยตอนแรกก็มาทำงานก่อสร้าง อยู่ที่ จ.สระบุรี เป็นช่างปูน ได้ค่าจ้างวันละ 150 บาท เมีย(ภรรยา)ก็ทำงานก่อสร้างเหมือนกัน แต่เมียเป็นคนชนปูน ได้ค่าจ้างวันละ 100 บาท”

ในขณะที่คนมอญบางคน เช่น จันมอญ และตาเกล้า เมื่อเข้ามาทำงานในเมืองไทยก็ได้เปลี่ยนอาชีพจากการทำนา มาประกอบอาชีพออกเรือหาปลาขนาดใหญ่

จันมอญ: “ตอนแรกประกอบอาชีพออกเรือหาปลาที่หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ได้ออกเรือหาปลาเป็นอยู่ 22 วัน แต่เลิก เพราะว่าเมาคลื่น กลัวน้ำ ว่ายน้ำไม่เป็น”

ตาเกล้า : “เข้ามาครั้งแรกมาทำงานเป็นคนออกเรือหาปลา เพื่อนมันมาชักชวนไปทำบอกว่า มีรายได้ดีกว่า(กว่า)ทำนาอยู่แค่(ที่)พม่า แต่พอไปทำจริงเมาคลื่น เหนื่อยก็เหนื่อย ทำงานได้ไม่กี่วันก็ออก”

ส่วน “ตาทูน” เมื่ออยู่ประเทศพม่าประกอบอาชีพทำนา แต่เมื่อเข้ามาเมืองไทยได้ผ่านการงานมาหลายอย่าง สะท้อนให้เห็นจากคำกล่าวของตาทูน ที่ว่า “อยู่เมืองไทยไปปลูกฝ้าย ข้าวโพด วันหนึ่งได้ 50 บาท ทำกันอยู่ 3 คน ปลูกฝ้ายได้ปีหนึ่งก็ไปชุดพลอยแค่ตาทูน อยู่แค่(ที่)นั้น 3 ปี แค่ทำพลอยเม็ดแค่ใช้ไม่ได้หลายเม็ด แต่เม็ดแค่ใช้ได้ไม่ค่อยมี”

นอกจากนี้ยังมีคนมอญบางคน เช่น เตี้ย และเรียง ตอนอยู่ประเทศพม่าไม่ได้ทำงานอะไร แต่เมื่อเข้ามาทำงานในเมืองไทยแล้ว ก็ได้ทำงานในอาชีพที่แตกต่างกันไป

เตี้ย : “มาเมืองไทยครั้งแรกก็ไปทำงานน้องเขย ที่ จ.นครปฐม ไปได้ทำงานใน โรงงานพลาสติก จะเป็นคนแยกพลาสติกที่ใช้แล้ว ได้ค่าจ้างวันละ 100 บาท ทำงานในโรงงานพลาสติกได้ 15 วันก็ออก เพราะว่าต้องทำการแยกพลาสติกกลางแดด แล้วก็ไปออกเรือหาปลา อยู่พักหนึ่ง แต่ทำไม่ไหวเหนื่อยแรง(มาก) เมาคลื่น ร้อนก็ร้อน บ(ตอน)อยู่พม่าเราไม่เคยทำงานอย่างนี้ ออกหาลาว(อีก) แล้วเพื่อนก็ชวนไปตัดยางกับเขา”

เรียง : “เข้ามาแล้วไปตัดยางกับพี่อยู่แค่พังงา แล้วค่อย(ก็)มาตัดยางแค่(ที่)สุราษฎร์”

จะเห็นได้ว่า เมื่อคนมอญย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองไทยในช่วงแรก ๆ จะมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย จะมีทั้งคนมอญที่ยังคงประกอบอาชีพเดิมเหมือนครั้งที่ทำงานอยู่ในประเทศพม่า เช่น อยู่ประเทศพม่ารับจ้างกรีดยางเมื่อเข้ามาทำงานในเมืองไทยก็ประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยางเหมือนเดิม เช่น กรณีของเฮด, บาน และเอ ส่วนตาตุยเปลี่ยนจากอาชีพรับจ้างกรีดยางมาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนกลุ่มตัวอย่างบางคน เช่น ฉันทมอญ และตาเกล้า ได้เปลี่ยนจากอาชีพทำนามาเป็นประกอบอาชีพทำประมงขนาดใหญ่ กรณีของวินได้เปลี่ยนจากอาชีพทำนามาประกอบอาชีพก่อสร้าง ส่วนตาทูนเปลี่ยนจากอาชีพทำนามาเป็นอาชีพทำไร่ และชุดพลอย ในกรณีของเตี้ยและเรียงตอนอยู่พม่าว่างงาน แต่เมื่อเข้ามาอยู่เมืองไทยเตี้ยทำงานโรงงานพลาสติก ส่วนเรียงไปรับจ้างกรีดยาง

การเข้าสู่อาชีพกรรณิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

หลังจากที่คนมอญได้ผ่านการประกอบอาชีพในหลายลักษณะ ทั้งก่อนที่จะเข้ามาทำงานในเมืองไทย และหลังจากมาทำงานในเมืองไทยแล้ว จนกระทั่งปัจจุบันนี้สามารถจะเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว นั่นก็คืออาชีพกรรณิการ ซึ่งคนมอญแต่ละคนก็จะมี การปรับตัวเข้าในการประกอบอาชีพกรรณิการแตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตาม พอจะเห็นลักษณะบางประการร่วมกันอยู่ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาการปรับตัวในการประกอบอาชีพกรรณิการของคนมอญเหล่านี้ โดยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็นสี่ส่วน กล่าวคือ ส่วนแรก ช่องทางเข้าสู่อาชีพกรรณิการ ส่วนที่สอง การปรับตัวเข้าสู่อาชีพกรรณิการ ส่วนที่สาม การปรับตัวในเรื่องค่าใช้จ่าย และส่วนที่สี่ การดำรงอาชีพการกรรณิการของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในแต่ละช่วงจะมีขั้นตอนและรายละเอียดดังนี้

ช่วงที่ 1 ช่องทางเข้าสู่อาชีพกรรณิการ

ในประเด็นเรื่องช่องทางการเข้าสู่อาชีพกรรณิการนั้น ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาว่า คนมอญเหล่านี้มีช่องทางที่จะเข้าสู่อาชีพนี้ด้วยวิธีใดบ้าง ผลการศึกษาพบว่า คนมอญที่เข้ามาประกอบอาชีพกรรณิการใน หมู่ 2 ส่วนใหญ่จะเข้าสู่อาชีพกรรณิการโดยการชักชวนการญาติ คนรู้จัก โดยบุคคลที่ทำงานมาก่อน จะเป็นผู้ชักชวนคนรู้จัก ญาติ ๆ หรือเพื่อน มารับจ้างกรรณิการด้วยกัน แต่นั่นก็ได้หมายความว่า บุคคลที่เป็นผู้ชักชวนให้บุคคลอื่นมากรรณิการ จะสามารถหางานให้ผู้ที่พัก ย้ายถิ่นเข้ามาได้ทุกคน จะมีบางคนที่เครือข่ายไม่สามารถหางานทำได้ เป็นผลทำให้ต้องอาศัยบุคคลอื่นที่รู้จัก เช่น นายหน้าที่เป็นคนไทย ช่วยหางานให้แทน ดังนั้นช่องทางในการเข้าสู่อาชีพของกลุ่มตัวอย่างจะมีแบบแผนร่วมกัน โดยสามารถที่จะแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 กรณี กล่าวคือ การเข้าสู่อาชีพกรรณิการ โดยมีญาติพี่น้องหาสวณยางพาราให้ และการเข้าสู่อาชีพกรรณิการ โดยมีนายหน้าคนไทยหาสวณยางพาราให้

เข้าสู่อาชีพกรรณิการโดยมีญาติพี่น้องเป็นผู้หาสวณยางพาราให้

คนมอญส่วนใหญ่เมื่อเข้ามาทำงานในสวณยาง จะเข้ามาอาศัยอยู่กับคนมอญด้วยกัน เช่น เพื่อน ญาติ คนรู้จัก ทำให้เมื่อจะเข้าสู่อาชีพกรรณิการจึงมีญาติพี่น้องหาสวณยางพาราให้ เช่น เอ เรียง ตาตุย เฮด ตาเกล้า และบาน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เอ : “ตอนแรกตัดยางอยู่แค่พังงา แล้วญาติก็ชวนให้มาตัดยางแค่(ที่)สุราษฎร์ ผมก็คิดว่ามาตัดยางอยู่สุราษฎร์ก็มีญาติอยู่หลายคน ก็ตัดสินใจมาตัดยางแค่(ที่)นี้”

เรียง : “แค่(ที่)มาตัดยางที่สุราษฎร์เพราะว่าลูกพี่ลูกน้องชวนให้มาตัดยางแค่นี้ บอกว่ามาตัดยางแค่สุราษฎร์ดีกว่าตัด(กรีดยาง)แค่อื่น ฝนตกไม่มาก เดือนหนึ่งก็ตัดยางได้หลายเช้า เวลาขายยางก็ได้หลายตางค์(รายได้ดี)”

ตาตุย : “เข้ามาตัดยางที่แรก(ครั้งแรก) บาย(สบาย)นิดหนึ่งมีญาติ ๆ หาสวนยางไว้ให้แล้ว เวลามาถึงก็มาตัดยางได้เลย เพราะเราก็เคยตัดยางแค่พม่าอยู่แล้ว”

เฮด : “ถ้าเข้ามาแล้วไม่มีญาติช่วยหาทางให้ตัด ก็ต้องลำบาก ต้องไปให้นายหน้าช่วยหาให้ แล้วก็ต้องจ่ายตางค์ให้นายหน้าหลายตางค์อยู่”

ตาเกล้า : “พักพวก(ญาติ)ช่วยหาทางให้ อยู่สวนแค่ ๆ (ใกล้ๆ)กัน”

บาน : “มาอยู่สุราษฎร์เพื่อนช่วยหาทางให้”

การให้ความช่วยเหลือระหว่างคนมอญด้วยกันเหล่านี้ จะเป็นการช่วยเหลือกันภายในกลุ่มคนมอญด้วยกันที่มีความเกี่ยวข้องกันทางเครือญาติ หรือคนรู้จัก ทำให้รูปแบบของการช่วยเหลือที่เกิดขึ้น จะเป็นการช่วยเหลือกันในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน โดยไม่หวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ

เข้าสู่อาชีพกรีดยางโดยมีนายหน้าคนไทยเป็นผู้หาสวนยางพาราให้

ในบางครั้ง ถึงแม้ว่าคนมอญจะอาศัยอยู่กับคนมอญด้วยกันที่อาศัยอยู่ก่อนหน้า แต่คนมอญเหล่านี้ก็ไม่สามารถหาสวนยางพาราให้กับคนมอญที่เพิ่งย้ายเข้ามาใหม่ได้ เป็นผลทำให้ต้องอาศัยกลุ่มคนกลุ่มอื่นให้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องการหาสวนยาง โดยบุคคลที่สามารถเข้ามาช่วยเหลือได้ ก็คือ นายหน้าคนไทย แต่การให้ความช่วยเหลือของนายหน้าในการหาสวนยางพาราให้นั้น จะเป็นการช่วยเหลือที่ต้องแลกเปลี่ยนกันในรูปแบบของเงินตรา ซึ่งนายหน้าจะเป็นผู้เรียกเก็บเงินหลังจากคนมอญสามารถเข้าสู่อาชีพสวนยางได้แล้ว โดยเงินที่คนมอญต้องจ่ายในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนต้นยาง ยางอ่อนหรือยางแก่ และความสะดวกสบายในสวนยาง

ฉันทมอญ: “ถ้ายังมีหลายต้น มีน้ำใช้ ทางเข้า(ถนน)บาย(สบาย) ต้องจ่ายค่านายหน้าแพง ตอนนั้นผมได้ยางอ่อน เพิ่งเบิกหน้า ผมก็ต้องจ่ายค่านายหน้าแพง ผมจ่ายไปประมาณ ห้าหมื่น (10,000 บาท) แต่ผมก็ไม่ได้ให้ตั้งค้ไปเลย เวลาตัดยางได้ก็ค่อยให้เขา”

วิน : “ตอนมาสุราษฎร์ตอนแรก ไปถามญาติ ๆ ว่ามีส่วนยางที่โน่นวางมั้งเขาก็ไม่ค่อยรู้กัน ผมก็ไปบอกพี่น้องให้ติดต่อนายหน้าให้หาสวนยางให้กัน ที่แรก(ครั้งแรก)ได้ยางแก่(ยางที่ปลูกนานแล้ว) ยางเค็ดี้ค่อน(โค่น)แล้ว ค่านายหน้าก็ไม่แพงแรง 5,000 บาท”

ดาทุน : “ญาติ ๆ ที่รู้จักกัน เขาไปคุยกับนายหน้าที่เป็นคนไทย ให้ช่วยหาสวนยางให้ เวลานั้นนายหน้าหาสวนยางให้ได้แล้ว เราก็ต้องจ่ายตั้งค้ให้กับนายหน้า ตอนนั้นเราจ่ายไป 5,000 บาท แต่ก็ไม่ได้จ่ายเลยนะ บอกเขาว่าเราตัดยางแล้วค่อยจ่ายตั้งค้ให้ทีหลัง(ตอนหลัง) เพราะตอนนั้นเราก็ไม่มีตั้งค้ เขาก็ยอม ขายยางงวดแรก(ครั้งแรก) เราก็เอาไปจ่ายให้”

เตี้ย : “นายหน้าช่วยหาสวนยางให้ ได้ยางอ่อน บ่(ตอน)แค่(ที่)ผมเข้าตอน 4 ปีแค่นั้น เสียตางค้ให้นายหน้า 5,000 บาท แต่ตอนนี้คงขึ้นแล้วแหละเพราะว่ายางมันแพง ก็คงประมาณ 10,000 บาทได้แล้วมั้ง ”

ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่า ช่องทางในการเข้าสู่อาชีพกรีดยางของกลุ่มตัวอย่าง จะมีแบบแผนในการเข้าสู่อาชีพ 2 ลักษณะ คือ กลุ่มตัวอย่างที่เข้าสู่อาชีพกรีดยาง โดยมีญาติหาสวนยางพาราให้ มีจำนวน 6 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าสู่อาชีพกรีดยาง โดยมีนายหน้าคนไทยหาสวนยางพาราให้จำนวน 4 ราย

การปรับตัวเข้าสู่อาชีพกรีดยาง

ก่อนที่คนมอญจะสามารถปรับตัวเข้าสู่อาชีพกรีดยางได้นั้น คนมอญจะต้องมีการเรียนรู้ถึงทักษะต่าง ๆ ในการกรีดยาง เช่น วิธีการกรีดยาง อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการกรีดยาง การทำแผ่นยาง และกฎ ระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการกรีดยาง

อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพกรีดยาง

ในการกรีดยางแต่ละครั้ง จะมีอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการกรีดยาง เช่น มีดกรีดยาง ตะเกียงแก๊สหรือหม้อแบตเตอรี่ ถ่านแก๊ส (แคลเซียมคาร์ไบด์) หินลับมีด จอก(ภาชนะรองน้ำยางจากต้นยาง) ถังรวมน้ำยาง จักรลิ้น จักรดอก ตะกรง กรตน้ำส้ม เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์บางอย่างจะมีวิธีการใช้ที่ยุ่งยาก เช่น ตะเกียงแก๊ส เป็นต้น ในขณะที่อุปกรณ์บางอย่าง เช่น มีดกรีดยาง จะมีวิธี

การใช้ที่ไม่ยุ่งยาก แต่จะมีความยุ่งยากในขั้นตอนของการดูแลรักษา ทำให้คนมอญต้องมีการเรียนรู้วิธีการใช้ และการดูแลรักษาอุปกรณ์เหล่านี้ เพื่อให้เกิดความชำนาญ และทำให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน

(1) มีดกรีดยาง

มีดกรีดยางถือได้ว่าเป็นอุปกรณ์ที่มีความสำคัญที่สุดในการกรีดยาง และมีวิธีการใช้งานที่ไม่ยุ่งยากมาก แต่สิ่งที่ยุ่งยากก็คือการดูแลรักษาให้มีดกรีดยางมีความคมอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถกรีดยางได้ง่าย และไม่บาดหน้ายาง ดังนั้นเมื่อคนมอญเข้าสู่อาชีพกรีดยาง ก็จะต้องเรียนรู้ทักษะในการลับมีดกรีดยาง อุปกรณ์ที่ใช้ในการลับมีดกรีดยาง ก็คือ หินลับมีด ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ กล่าวคือ หินหยาบและหินละเอียด

วิธีการในการลับมีดกรีดยาง ก็คือ ขั้นแรกจะใช้หินหยาบลับมีดก่อน ทั้งนี้เพื่อขจัดสิ่งสกปรกและตกแต่งคมมีดที่เป็นรอยบินให้มีความราบเรียบ และเสมอกัน หลังจากนั้นก็ใช้หินละเอียดลับซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเก็บรายละเอียด และตกแต่งความคมของมีดกรีดยาง ดังคำบอกเล่าของ"เอ"ที่ว่า

"ลับเมดตัดยาง(มีดกรีดยาง)ต้องใช้ทั้งหิน(หิน)หยาบ และหินเนียน(หินละเอียด) ที่แรกก็ใช้หินหยาบก่อน แล้วก้าวเขาไปลับกับหินเนียนอีกทีที่ก่อน หว่า(กว่า)ดี(จะ)เสร็จ 1-2 ชั่วโมง แค่ว่าก็เพราะว่า ต้องค่อย ๆ ลับไปเรื่อย ๆ ถ้าเขบ(รีบ)แรงมันดีไม่คม แต่เวลาตัดไปนาน ๆ ต้องลับเมดทุกวัน มันดี(จะ)ชินไปเอง "

จะเห็นได้ว่า การลับมีดกรีดยางถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่คนมอญต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน จนกลายเป็นแบบแผนที่ทุกคนพึงปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งในการเรียนรู้การลับมีดกรีดยางจะมีหลักเกณฑ์ที่ตายตัว และสามารถกระทำได้ง่าย

(2) อุปกรณ์ที่ให้แสงสว่างระหว่างการกรีดยาง

เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้กลุ่มตัวอย่างสามารถมองเห็น"หน้ายาง" ในเวลาตอนกลางคืนระหว่างช่วงที่กำลังกรีดยาง โดยในช่วงแรก ๆ กลุ่มตัวอย่างจะมีการใช้ตะเกียงแก๊สที่ใช้เป็นอุปกรณ์ที่ให้แสงสว่าง ในการนำตะเกียงแก๊สแต่ละครั้ง กลุ่มตัวอย่างจะต้องเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้กับตะเกียงแก๊สให้พร้อม เช่น ตะเกียง หมวก สายยาง แก๊สหรือแคลเซียมคาร์ไบด์ เป็นต้น ซึ่งจะ

เห็นได้ว่าจะต้องเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ มากมาย ทำให้เกิดปัญหาความยุ่งยากในการใช้งาน ดังคำกล่าวของ “บาน” ที่ว่า

“เมื่อก่อนตอนแค่ใช้ตะเกียงแก๊สลำบากกว่านี้หลว(อีก)ต้องเตรียมซื้อถ่านแก๊ส น้ำ สายยาง หมวก หลอดไฟ ได้มาแล้วก็ต้องเอามาประกอบเข้ากัน เวลาจะเอามาใช้ก็ต้องเอาแก๊สมา ใส่ในเกียง ใส่ถ่านอีก ยุ่งยากดีตาย(มาก)”

จากปัญหาความยุ่งยากในการใช้ตะเกียงแก๊ส กลุ่มตัวอย่างจึงได้ปรับเปลี่ยนมาใช้ หม้อแบตเตอรี่ ทั้งนี้เนื่องจากสามารถใช้งานได้ง่าย และมีความสะดวกสบายมากกว่า ดังคำบอกเล่าของ “ดาตุน” ที่ว่า

“บ(ตอน)แรก ๆ เวลาออกไปตัดยางที่ เราตี(จะ)ใช้ตะเกียงแก๊ส แต่หลัง ๆ เปลี่ยนมาใช้หม้อ แบต เพราะมันง่ายกว่า(กว่า) ไม่ต้องซื้อแก๊ส ไม่ต้องต่อสายไหน(อะไร)ให้ยุ่งยาก” และจากคำกล่าวของ “เรียง” ดังนี้

“หม้อแบตดีกว่าตะเกียงแก๊สมาก ใช้งานง่ายกว่า(กว่า) ซื้อมาแล้วเติมน้ำกลั่นก็ใช้ได้เลย ไม่ต้องซื้อถ่านแก๊ส ใส่ น้ำ ต่อสายยางกับหมวก ต่อหลอดไฟติดกับหมวก ยุ่งยากดี(จะ)ตาย”

จะเห็นได้ว่า ในการใช้อุปกรณ์เพื่อให้เกิดแสงสว่างในระหว่างกรีดยางนั้น กลุ่มตัวอย่าง มีการปรับเปลี่ยนจากการใช้ตะเกียงแก๊สมาใช้หม้อแบตเตอรี่ ทั้งนี้เนื่องจากสามารถใช้ได้ง่าย และ ไม่มีความยุ่งยากในการใช้งาน

วิธีการกรีดยาง

ในการเรียนรู้วิธีการกรีดยาง ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการประกอบอาชีพกรีดยาง โดยมีหลักปฏิบัติที่ตายตัว กล่าวคือ ใช้มีดกรีดยางเฉือนเขาเอาเปลือกนอก และเยื่อไม้ชั้นนอกออก และกรีดยางเข้าไปตัดท่อน้ำยาง จนเกือบถึงเยื่อเจริญ เพื่อเอาน้ำยางออกมาจากต้นยาง โดยในการกรีดยางแต่ละครั้งจะต้องวนจากซ้ายไปขวา เพื่อจะได้ตัดผ่านท่อน้ำยางทุกท่อและได้น้ำยางมาก ซึ่งการกรีดยางที่ดีควรใช้วิธีการกระตุกข้อมือหรือการขอยมือพร้อมกับย่อตัว และสลับเท้าไปตามรอยกรีดของต้นยาง วิธีนี้จะทำให้ควบคุมได้ง่าย กรีดเปลือกได้บาง ทำได้รวดเร็ว อีกทั้งต้นยางจะได้รับความเสียหายน้อย ควรหลีกเลี่ยงการกรีดยางโดยใช้ท่อนแขนลากหรือกระชาก

เพราะจะทำให้ได้น้ำอย่างน้อย อีกทั้งทำให้เปลือกยางยังได้รับความเสียหาย และเป็นเหตุให้โรคสามารถเข้าทำลายได้ง่าย

กฎ ระเบียบ ในการประกอบอาชีพกรีดยาง

ในการประกอบอาชีพกรีดยาง คนมอญจะต้องเรียนรู้กฎ ระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการกรีดยาง เช่น วันหยุดยาง ส่วนแบ่งของเงินที่จะได้รับจากการกรีดยาง กล่าวคือ

(1) ในเรื่องของส่วนแบ่งจากการกรีดยาง

คนมอญจะได้รับส่วนแบ่งของเงินจากการกรีดยางในลักษณะที่เหมือนกัน โดยจะแบ่งออกเป็นสองส่วนแบ่งจากการขายยางแผ่น และส่วนแบ่งจากการขายยางก้อน

ในกรณีของยางแผ่น คนมอญจะได้รับส่วนแบ่ง 60 : 40 (ขายยางแผ่นได้ 100 บาท เจ้าของสวนยางได้เงิน 60 บาท ส่วนคนมอญได้เงิน 40 บาท) ส่วนในกรณีของยางก้อน คนมอญจะได้รับส่วนแบ่งจากการขายยางในอัตราส่วน 50 : 50 (ขายยางก้อนได้ 100 บาท เจ้าของสวนยางได้ส่วนแบ่ง 50 บาท ส่วนคนมอญได้ส่วนแบ่ง 50 บาท) ดังคำบอกเล่าที่ว่า

จันมอญ : “เฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง)เขาแบ่งหกสี่ (60 : 40) เราออกแรงอย่างเดียว เฒ่าแก่ต้องออกน้ำส้มฆ่ายางกัน ขี้ยางก็แบ่งเท่ากัน”

ตุย : “เราได้ 40 เฒ่าแก่เขาเอา 60 ขี้ยาง(ยางก้อน)ก็ 50:50 คนละครึ่ง ก็เฒ่าแก่เขาเป็นคนปลูกลาย เขาก็ต้องได้มากกว่าเรา”

ขณะเดียวกัน มีคนมอญหนึ่งคนที่ได้รับส่วนแบ่งจากการขายยางแผ่นที่แตกต่างจากคนมอญคนอื่น ๆ โดยจะได้รับส่วนแบ่งในอัตราส่วนที่มากกว่า กล่าวคือ ในอัตราส่วน 50:50 ดังคำกล่าวของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

เรียง : “แบ่งกัน 50 : 50 แคได้มากกว่าคนอื่น ก็เพราะว่าสวนยางแค่ผมตัดมันเป็นเขา ที่มันไม่เสมอกัน เวลาเดินมันก็เหนื่อยกว่าตัดในสวนที่เป็นที่ราบ คนตัดยางเขาไม่ค่อยชอบไปตัดกัน”

จะเห็นได้ว่า คนมอญส่วนใหญ่จะได้รับส่วนแบ่งในการกรีดยางในอัตราส่วน 60:40 ของเงินที่ได้จากการขายยางแผ่นทั้งหมด

(2) ช่วงเวลาการทำงาน และวันหยุด

ในการประกอบอาชีพกรีดยาง กลุ่มตัวอย่างจะมีวันทำงาน และวันหยุดเช่นเดียวกับการทำงานประเภทอื่น ๆ เช่น งานโรงงาน งานก่อสร้าง เป็นต้น ที่คนมอญเคยทำมาก่อนหน้านี้ กล่าวคือ จะกรีดยาง 3 คีน หยุด 1 คีน และวันหยุดในช่วงปิดหน้ายาง² (ช่วงฤดูร้อน) นอกจากนี้ยังมีวันหยุดอันเนื่องมาจากฝนตก ดังคำบอกเล่าของ "บาน" และ "เอ" ที่ว่า

"เฒ่าแก่ให้ตัด 3 เข้า หยุดเข้าหนึ่ง ช่วงหน้าแล้ง(ฤดูร้อน)ถ้าไบนยางหลุด(ร่วง)หมดก็ต้องหยุดตัด"

"วันไหนฝนตกแรง(หนัก)ก็ตัดยางไม่ได้ เพราะถ้าตัดยางฝนก็ชะ(ชะล้าง)น้ำยางไปหมด น้ำยางก็ตี(จะ)ไม่ลงจอกยาง(ภาชนะที่ใช้รองน้ำยาง) ตีทำให้น้ำยางหนาว(เปื่อย) ลู ถ้าหน้ายางลุมากตีกลับมาตัดหน้าสองก็ไม่ได้ เวลาตีขยไ่มยางก็ไม่ค่อยได้ราคา บางที่ตัด ๆ อยู่ฝนจวน (ฝนตก) แต่ตกไม่มาก น้ำยางที่ได้ก็ต้องเอามาน้ำขี้ยาง ทำเป็นแผ่นยางไม่ได้"

ในช่วงเวลาการทำงานของอาชีพกรีดยางนั้น จะมีความแตกต่างจากเวลาการทำงานของอาชีพอื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างเคยทำมาก่อน กล่าวคือ การประกอบอาชีพกรีดยางจะต้องทำงานในเวลากลางคืน ตั้งแต่เวลาประมาณ 24.00 น. – 12.00 น.ของอีกวันหนึ่ง ในขณะที่อาชีพอื่น ๆ ที่คนมอญเคยทำ จะทำงานในตอนกลางวัน จากช่วงเวลาการทำงานที่เปลี่ยนไป เป็นผลทำให้ในช่วงแรก ๆ กลุ่มตัวอย่างเกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การตื่นนอนไม่ทัน ดังคำบอกเล่าของ "เรียง" ที่ว่า "มาตัดยาง(กรีดยาง)แรกๆ(ใหม่ๆ)นอนตื่นไม่ทัน มันยังไม่ค่อยชิน"

เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าว "เรียง" จะใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยการเลือกกรีดยางเพียงบางแถวเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกกรีดยางแถวที่อยู่ใกล้ ๆ บริเวณที่พัก ทั้งนี้เนื่องจากถ้าเจ้าของสวนยางมาตรวจสอบถามความเรียบร้อยในการกรีดยาง จะตรวจสอบถามเฉพาะบริเวณใกล้ ๆ ที่พัก

² วิธีการสังเกตว่าสามารถหยุดกรีดยางได้ ก็คือ ดูจากจำนวนไบนยางพารา ถ้าไบนยางพาราร่วงจนหมดต้นแล้วนั้นก็หมายความว่า จะต้องหยุดกรีดยาง

การทำแผ่นยาง

ในการทำแผ่นยางของคนมอญ วิธีการทำยางแผ่นของคนมอญแต่ละคนจะมีวิธีการทำยางแผ่นที่เป็นหลักเกณฑ์ตายตัว ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ได้น้ำยางมาแล้ว ก็ต้องกรองน้ำยางให้สะอาด ด้วยกรองเบอร์ 40 และเบอร์ 60 (40 รูดนิ้ว หรือ 60 รูดนิ้ว) เติมน้ำสะอาด ผสมลงในน้ำยางที่กรองแล้ว 1 เท่าตัว คนให้เข้ากัน (แต่ถ้าเป็นน้ำยางจากต้นยางที่เพิ่งเปิดหน้าใหม่ ต้องผสมน้ำน้อยกว่ายางแก่ตัดมานานแล้ว โดยใช้ น้ำยาง 3 ส่วน ผสมน้ำ 2 ส่วน เพราะว่าต้นยางที่เพิ่งเปิดหน้าใหม่เนื้อยางจะแห้ง)

ขั้นตอนที่ 2 ตวงส่วนผสมของน้ำยางและน้ำที่กรองแล้วใส่ลงในตะกวด(ภาชนะที่ใช้ใส่น้ำยางเพื่อรอให้น้ำยางแข็งตัว)อะลูมิเนียม ตะกวดละ 5 ลิตร

ขั้นตอนที่ 3 ผสมกรดน้ำส้ม โดยใช้ น้ำกรด 2 ช้อนส้ว(ส้วกะสี) ต่อน้ำ 3 กระป๋องนม ใส่ น้ำกรดที่ผสมแล้ว 1 กระป๋องนมต่อน้ำยาง 1 ตะกวด แล้วเทน้ำกรดที่ผสมแล้วใส่น้ำยาง

ขั้นตอนที่ 4 ใช้ที่คนน้ำยาง คนน้ำยางในตะกวดที่จะใส่กรดสัก 1-2 เทียบก่อน แล้วค่อยเทส่วนผสมของน้ำกรดลงไปตามความยาวของตะกวด แล้วใช้ที่คนน้ำยางคนไปมาอีก 5-9 เทียบ ถ้าช่วงที่คนมีฟองอากาศมาก ให้ตักฟองอากาศออกให้หมด (เอาฟองอากาศนี้ไปทำเป็นยางก้อนได้)

ขั้นตอนที่ 5 หลังจากตักฟองอากาศออกหมดแล้ว เอาไปวางทิ้งไว้ประมาณ 30-45 นาที ยางในตะกวดจะแข็งตัว พอยางแข็งตัวแล้ว ก่อนนำไปแท่นนวด ต้องเอาน้ำใส่ไว้ทุกตะกวดเพื่อได้ง่ายในการเอายางออกจากตะกวด

ขั้นตอนที่ 6 นำน้ำยางที่แข็งตัวไปคว่ำลงบนแท่นนวด ยางจะหลุดออกจากตะกวด แล้วเอามือนวด บางครั้งอาจจะใช้ไม้รวดก็ได้ นวดจนให้ยางเป็นแผ่นบางลง ให้แผ่นยางหนาประมาณ 1 ซม.

ขั้นตอนที่ 7 นำยางที่นวดจนบางแล้วไปเข้าเครื่องรีดเรียบ รีดประมาณ 3 ครั้ง จนแผ่นยางหนาประมาณ 3-4 มิลลิเมตร แล้วก็เอายางไปเข้าเครื่องรีดดอกอีกทีหนึ่ง จะได้ยางแผ่นหนาประมาณ 2-3 มิลลิเมตร

ขั้นตอนที่ 8 เมื่อได้ยางแผ่นที่ผ่านเครื่องรีดดอกแล้ว ก็นำไปล้างน้ำให้สะอาด โดยเอาไปจุ่มลงในโอ่งหรือถังน้ำ แล้วก็นำไปตากบนราวไม้ไผ่ คอยจนยางแห้งแล้วก็เอายางไปขาย

ภายในกระบวนการทำแผ่นยางทั้ง 8 ขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างสามารถจะเรียนรู้ และปรับตัวได้ง่าย และไม่มี ความยุ่งยากมากนัก แต่สิ่งที่ยุ่งยาก ก็คือ ขั้นตอนการดูแลรักษาแผ่นยางพาราที่ทำเสร็จแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากถ้าอากาศชื้น ฝนตกบ่อย กลุ่มตัวอย่างจะต้องประสบกับปัญหาการ

เกิดเชื้อราบนแผ่นยาง เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการจัดการกับปัญหาโดยการใช้แปรง หรือผ้าชุบน้ำเช็ด เพื่อขจัดเชื้อราออกจากแผ่นยาง ดังคำบอกเล่าของ “เฮด” และ “ตาเกล้า” ที่ว่า

“ถ้ายางขึ้นรา เราดี(จะ)ใช้ผ้าชุบน้ำเช็ดยาง ยางดีได้ส่วย เวลาเฒ่าแก่เห็นได้ไม่ว่า แต่ถ้าเราไม่เช็ดราขึ้นลาด(กลัว)ว่าดีถูกเฒ่าแก่ยก(ไล่)”

“เวลายางขึ้นรา ถ้าขึ้นราไม่มากก็เอาผ้าชุบน้ำแล้วเช็ด แต่ถ้าแผ่นไหนรามาแรงก็ต้องเอาแปรงมาแปรง”

จากหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการประกอบอาชีพกรีดยางที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนเป็นทักษะที่มีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นส่วนของการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการกรีดยาง วิธีการกรีดยาง การทำยางแผ่น และกฎ ระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการกรีดยาง ซึ่งคนมอญที่เข้าสู่อาชีพกรีดยางทุกคนจะต้องเรียนรู้ทักษะ และวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ โดยแหล่งเรียนรู้ทักษะการกรีดยางของคนมอญนั้นก็คือ จะมี “ครู” เป็นผู้คอยแนะนำ และฝึกฝนให้

“ครู” ของคนมอญในการกรีดยาง

เนื่องจากทักษะในการกรีดยางถือเป็นหัวใจสำคัญของการกรีดยาง และแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวทางอาชีพอย่างชัดเจนว่าจะสามารถผ่านเข้าสู่อาชีพนี้ได้หรือไม่ คนมอญเรียนรู้วิธีการ และทักษะได้อย่างไร จากการศึกษาปรากฏว่า คนมอญแต่ละคนก็จะมี “ครู” ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการกรีดยางที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งคำว่า “ครู” ในที่นี้จะมี 2 นัยยะ กล่าวคือ ครูที่เป็นบุคคล และครูที่เป็นต้นไม้

“ครู” ที่เป็นบุคคล

จะเป็นบุคคลรอบข้างที่มีความชำนาญในการกรีดยางได้ดีแล้ว เช่น ญาติ ๆ พี่น้อง หรือเพื่อนที่เป็นคนมอญ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ฝึกสอนวิธีการ และทักษะต่าง ๆ เกี่ยวกับการกรีดยางให้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เรียง : “พี่ชายเป็นคนหัด(ฝึก)ตัดยางให้ หัดอยู่ 1 เดือน หว่า(กว่า)ตัดได้ แต่ก็ตัดไม่ค่อย

สวຍ เพราะอยู่ที่พม่าไม่เคยตัดยางมาก่อน เราก็หัดตัดไปเรื่อย ๆ แล้วมันก็ค่อยตัด
ยางสวຍไปเองนั่นแหละ "

ตาเกล้า : "มาตอนแรกก็ตัดยางไม่เป็น หัดอยู่หลายวันเหมือน เวลาเรารู้ว่าเขาตัดพันธุ์หรือ(อย่าง
ไร) เราก็หัดตัดเอง"

ส่วนคนมอญบางคน เช่น ตาทูน จะเรียนรู้การประกอบอาชีพกรีดยางจากเพื่อนที่เป็น
คนมอญด้วยกัน ดังคำกล่าวของ "ตาทูน" ที่ว่า "ก็คนมอญด้วยกันนี่แหละหัดให้ หัดตั้งแต่จับมีด
ตัดยางจับพันธุ์(จับอย่างไร) ตัดยางตัดหรือ (ตัดอย่างไร) แล้วเขาก็บอกว่าควรกดมีดตัดยางแรง
(หนัก)หรือเบา(เบา)พันธุ์หรือ(อย่างไร) เขาก็บอกว่าถ้ากดมีดแรงหน้ายางดีลู่ (หน้ายางจะเสีย) แล้ว
วนกลับมาตัดยางหน้าสองไม่ได้) แต่เรื่องอื่นเราแล(สังเกต)เขาเอง ก็เรื่องการจับมีด ใช้เกียงแก๊ส
หมุนยาง ทำแผ่นยาง เราแลแล้วก็ถามเขาว่าทำพันธุ์(ทำอย่างไร)"

ดังนั้น คำว่า "ครู" ในแง่นี้ จึงเป็นครูในทางทฤษฎี ที่คอยให้คำแนะนำ และให้ความรู้
กับคนมอญ โดยบุคคลที่เป็นสามารถเป็นครูได้นั้น ก็จะเป็นบุคคลรอบข้างของคนมอญ เช่น เพื่อน
ญาติ ๆ ที่มีความรู้เกี่ยวกับการกรีดยาง และเคยผ่านประสบการณ์ในการประกอบอาชีพกรีดยาง
มาก่อน

"ครู" ที่เป็นต้นไม้

ในการเรียนรู้วิธีการกรีดยางของคนมอญ นอกจากจะมี "ครู" ที่เป็นบุคคล เป็นผู้สั่ง
สอนวิธีการ หรือฝึกทักษะในการกรีดยางให้แล้ว ในขณะเดียวกันคนมอญก็ต้องเรียนรู้วิธีการ
กรีดยางกับ "ครู" ที่ไม่ใช่บุคคลอีกครั้งหนึ่ง นั่นก็คือ การฝึกกับครูที่เป็นต้นไม้ เช่น ต้นยางที่หน้า
ยางเสียแล้ว และต้นไม้อื่น ๆ ซึ่งคนมอญใช้ในการฝึกกรีดยาง ดังคำกล่าวที่ว่า

จันมอญ : "ข้างหน้า(ที่พัก)มีต้นยางตายอยู่หลายต้น หัด(ฝึก)ตัดกับต้นยางนั่นแหละ ไม่ต้องเดิน
ไกล"

ตาเกล้า : "ที่แรกหัดตัดแค่ต้นไม้ก่อน พอรู้ว่าตัดพันธุ์(อย่างไร)ไปตัดกับต้นยางจริง ๆ"

วิน : "หัดกับต้นยางแค่นี้ตายแล้ว"

จันมอญ : "หัดกับต้นไม้ที่ไม่ใช่ต้นยาง ถ้าหัดกับต้นยางเดียวเดี๋ยวแก่(เจ้าของสวนยาง)ด่าเอา"

คำว่า "ครู" ในความหมายนี้ จึงเป็น "ครู" ในทางปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นสิ่งที่คนมอญใช้เป็นส่วนหนึ่งในการฝึกกรีดยาง เพื่อฝึกทักษะการกรีดยางของตนเองให้มีความชำนาญ จนกว่าจะสามารถประกอบอาชีพกรีดยางได้

หลังจากคนมอญเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ทักษะเกี่ยวกับการกรีดยาง จาก "ครู" แล้ว คนมอญแต่ละคนจะสามารถเรียนรู้ทักษะการกรีดยาง จนกระทั่งสามารถปรับตัวเข้าสู่อาชีพนี้ได้แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเกี่ยวกับอาชีพเดิมของคนมอญ ตอนที่ทำอยู่ในประเทศพม่า กล่าวคือ

การปรับตัวของคนมอญที่เคยประกอบอาชีพกรีดยางมาก่อน

คนมอญที่เคยมีทักษะเกี่ยวกับการกรีดยางมาบ้างแล้ว เช่น เฮด , เอ , ตาตุย และบาน ก็จะไม่มีการปรับตัวมาก เนื่องจากลักษณะของการประกอบอาชีพกรีดยางในประเทศพม่า และการกรีดยางในประเทศไทยคล้าย ๆ กัน แต่จะแตกต่างกันที่รายละเอียดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

- บาน : "ตอนอยู่ที่พม่าก็ตัดยางเหมือนกัน วิธีการตัดมันก็เหมือน ๆ กันนั่นแหละ ไม่เหมือนกันที่พม่ายางมันตัดง่ายกว่า(กว่า) เพราะว่าต้นยางมันต้นใหญ่ เปลือกมันหนา เวลาตัดหน้ายางดีไม่ค่อยลู่ แต่เวลามาตัดแค่นี้ต้นยางเล็กกว่า เปลือกก็บางกว่า(กว่า) เราก็ต้องค่อย ๆ ตัด"
- เฮด : "อยู่แค่พม่าก็รับจ้างเขาตัดยางเหมือนกัน เวลาอยู่ที่นี่ก็มาตัดยางหลาว(อีก) เรารู้ว่าตัดยางมันทำพรีอ(อย่างไร) ตัดแคไหนมันก็เหมือน ๆ กันแหละ ไม่เหมือนกันก็แค่ที่พม่าเปลือกยางมันหนานกว่า แค่นี้(ที่โน่น)มันเป็นยางพารา ต้นใหญ่ เวลาตัดก็ตัดไม่ยาก แต่แค่นี้เป็นยางต่อตอเปลือกบาง ตัดยากกว่า(กว่า)แต่ก็หัดตัดอยู่ไม่กี่วันก็ขับ(ชำนาญ)"
- ตาตุย : "แค่พม่าก็ตัดยางเหมือนกัน เวลา(เมื่อ)มารับจ้างตัดยางแค่เมืองไทยก็เลยไม่ต้องหัดมาก ตัดเป็นอยู่แล้ว แต่ตัดยางแค่เมืองไทยคล่องกว่า(สะดวกกว่า) ของใช้ที่เอามาทำยางพร้อมกว่า และน้ำยางก็เยอะมากกว่าตอนตัดยางแค่พม่า"

จากลักษณะของการประกอบอาชีพกรีดยางที่ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เป็นผลทำให้คนมอญที่เคยผ่านประสบการณ์การกรีดยางมาก่อน ก็จะใช้เวลาในการเรียนรู้ทักษะเกี่ยวกับการกรีดยางไม่นานนัก ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เอ : “ผมเคยตัดยางมาก่อนแล้วตอนแค่อยู่ที่พม่า เวลามาตัดแค่นี้ก็หัด(ฝึก)ตัดอยู่ไม่กี่วันก็ตัดได้ ไม่ยากแรง(มาก)”

บาน : “หัดตัดก็ไม่นาน 4-5 วันก็ตัดได้แล้ว”

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าคนมอญที่เคยผ่านประสบการณ์การกรีดยางมาก่อน ดังเช่น ตาตุย เฮด บาน และเอ จะสามารถปรับตัวเข้าสู่อาชีพเป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากการกรีดยางในประเทศพม่า และการกรีดยางในประเทศไทย มีความแตกต่างกันเพียงรายละเอียดเล็กน้อย ๆ เท่านั้น ส่วนวิธีการกรีดยางก็ใช้หลักการเดียวกัน

การปรับตัวของคนมอญที่ไม่เคยกรีดยางมาก่อน

ในส่วนของคนมอญที่ไม่เคยผ่านประสบการณ์ และไม่มีทักษะเกี่ยวกับการกรีดยางมาก่อน เช่น ตาทูน วิน จันมอญ และตาเกล้า ซึ่งตอนอาศัยอยู่ในประเทศพม่าบุคคลเหล่านี้ได้ประกอบอาชีพทำนา เห็นได้จากคำกล่าวของคนมอญที่ว่า

ตาทูน : “อยู่แค่(ที่)พม่าก็ทำนา กับพ่อแม่แค่บ้าน แต่ก็ทำช่วงแค่ฝนตก ทำนาแค่พม่าก็คล้าย ๆ กับคนไทยนั่นแหละ มันต่างกันแค่ว่า(เนื่องจาก)ทำนาแค่เมืองไทยบาย(สบาย)กว่า เราทำแค่พม่าดี(จะ)ใช้ควาย หรือวัวไถ แต่แค่เมืองไทยเขาใช้รถไถกัน แล้วเวลาคำนาคะพม่าเขาดีใช้ไม้ดันดันข้าวลงไป แต่แค่เมืองไทยคนดีใช้มือดันข้าวลงไปในดิน ”

วิน : “ก่อนเข้ามาเมืองไทยก็ทำนาอยู่แค่บ้าน แต่ก็ทำเป็นช่วง ๆ เวลาทำนาเสร็จก็ไม่ได้ทำอะไร(อะไร) คอยจนกว่าข้าวดีสุก แล้วค่อยเก็บข้าว”

จันมอญ : “ตอนอยู่ที่พม่าทำนาอย่างเดียว ทำนาที่พม่ากับที่เมืองไทยไม่เหมือนกัน ตอนทำนาที่พม่าเราใช้วัวไถนา รถไถไม่มี แต่ที่เมืองไทยเขาใช้รถไถ บางทีเราก็ก็นึกเขาใช้ควายไถอย่างอื่นก็เหมือน ๆ กันเราทำนาอย่างเดียว ดังค์ก็ไม่พอใช้ ได้ข้าวเปลือกก็ต้องแบ่งให้ทหารพม่าทุกทีที่ขายข้าว งานอื่นก็ไม่ได้ทำอะไร ทำนาเสร็จก็คอยจนกว่าข้าวจะสุก แล้วก็เกี่ยวข้าวขาย”

ตาเกล้า : "อยู่แค่นู้(โน้น)ก็ช่วยกันทำนา บางทีว่างจากทำนาก็ปลูกผัก"

ส่วนในกรณีของ "เตี้ย" และ "เรียง" ก็ไม่เคยผ่านประสบการณ์การกรีดยางมาก่อนเช่นเดียวกัน โดยตอนที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่าคนมอญทั้งสองคนไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เรียง : "ก่อนเข้ามาเมืองไทยก็อยู่บ้านเฉย ๆ ไม่ได้ทำอะไร(อะไร)"

เตี้ย : "ตอนอยู่พม่า ก็อยู่บ้านไม่ได้ทำงานอะไร(อะไร) พ่อแม่ก็ให้บวชเป็นพระ บวชอยู่ 3 ปี ก็สึก แล้วก็มาทำงานแค่เมืองไทย "

จะเห็นได้ว่า อาชีพเดิมที่คนมอญเคยทำในประเทศพม่า เช่น อาชีพทำนา จะมีช่วงเวลาในการประกอบอาชีพแตกต่างจากการประกอบอาชีพกรีดยางเป็นอย่างมาก ประกอบกับทักษะ และวิธีการที่ใช้ในการประกอบอาชีพจะมีความแตกต่างกัน เป็นผลทำให้เมื่อเข้ามาสู่อาชีพกรีดยางจึงต้องผ่านการเรียนรู้ หรือฝึกทักษะต่าง ๆ เกี่ยวกับการกรีดยางจากคนมอญหรือบุคคลรอบข้าง ซึ่งคนมอญเหล่านี้จะใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้าน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

ตาเกล้า : "หัดตัดอยู่หลายวันเหมือน ช่างแค่ตัดใหม่ ๆ ก็ยังตัดยางไม่สวย เฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง)ก็ให้ตัดยางเฒ่า (ช่างพาราที่ปลูกมาหลายปีแล้ว) ปีน้าเฒ่าแก่เขาก็สอน(โค่น)แล้ว ก็ตัดอยู่ไม่กี่แถว รู้สึกว่า 3-4 แถว ไม่หาย (กล้า)ตัดมาก กลัวหน้ายางล (หน้ายางไม่สวย) ถ้าตัดลุมมากเฒ่าแก่ก็ตี(จะ)ดำ(ปั่น)เขา เพราะว่าเวลาขายไม้ยางตีได้ไม่ก็ตางค์ (ได้ราคาไม่ดี) หัด(ฝึก)ตัดกับยางเฒ่าอยู่หลายเดือนกว่า(กว่า)ตี(จะ)ตัดยางสวย หน้ายางไม่ล"

วิน : "ตอนอยู่พม่า ผมทำแต่นา ไม่เคยตัดยางมาก่อน เวลา(เมื่อ)มาตัดยางแค่(ที่)นี้ ก็ต้องหัดตัด(ฝึกฝน)อยู่เป็นอาทิตย์กว่าตี(จะ)ตัดได้ แต่ตัดได้แล้วก็ไม่ใช่ว่าตี(จะ)สวยนะ หน้ายางลเกือบเพ(เกือบทั้งหมด) ผมก็ค่อย ๆ หัดไปเรื่อย ๆ กว่าตี(จะ)ตัดยางจนหน้ายางไม่ลก็เป็นเดือน"

ตาทูน : "กว่าตี(จะ)ตัดยางได้สวย หัด(ฝึก)อยู่ตั้งหลายเดือน แรก ๆ แค(ที่)หัดตัดใหม่ ๆ หน้ายางก็ลเรื่อย"

ในช่วงที่คนมอญเรียนรู้วิธีการกรีดยาง จะประสบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการ"ตัดยางลุ" (การกรีดยางลึกเกินไป นอกจากตัดท่อน้ำยางแล้วยังถึงเยื่อเจริญ ผลที่ตามมาก็คือเปลือกยางที่สร้างขึ้นใหม่จะไม่สม่ำเสมอ ในกรณีที่กรีดลึกลงไปมาก อาจจะทำให้ไม่สามารถกรีดยางซ้ำได้อีก) เป็นอย่างมาก ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

- เตี้ย : "เวลาตัดยางเราก็ไม่รู้ว่าต้องใช้มีดคมมีดหนัก เบาแค่ไหน มือยังไม่แม่น บางทีกดแรงเกินไปก็ตัดยางไม่สวย หน้ายางลุ"
- เรียง : "ตัดยางแรก ๆ ผมก็ไม่รู้ว่าต้องขูด(ตัด)เปลือกยางแรง ค่อย แค่ไหน กะไม่ถูก"
- เกล้า : "แค่หัดตัดใหม่ ๆ กดมีดตัดยางแรงเกินไป น้ำหนักแค่กดมีดลงไปไม่เหมอ(เสมอ)กัน หน้ายางก็ลุ"
- ตาขุน : "แค่ยากสุด ก็เวลาตัด เราไม่รู้ว่าต้องกดมีดเบา แรง(หนัก เบา)แค่ไหน"
- วิน : "ตัดยางใหม่ ๆ มันยากแค่เราไม่รู้ว่าต้องใช้น้ำหนักกดมีดแค่ไหน"
- จันมอญ : "แรก ๆ ตัดยางลุเรื่อย"

จากการเกิดปัญหาการ "ตัดยางลุ" คนมอญจะมีวิธีการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นคล้าย ๆ กัน กล่าวคือ ต้องฝึกทักษะให้มากขึ้นโดยกรีดยางบ่อย ๆ และเมื่อกรีดยางไปนาน ๆ ก็จะทำให้เกิดความชำนาญ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

- เอ : " ถ้าดีให้ตัดยางให้สวย ต้องตัดไปเรื่อย ๆ เวลาเราดัดคล้อง (ชำนาญ) หน้ายางดี(จะไม่ลุ) "
- จันมอญ : "มันก็ต้องหัดตัดไปเรื่อย ๆ แล้วมันก็ค่อยตัดยางสวยเอง"
- เกล้า : "กว่าดีตัดยางสวย ต้องใช้เวลาหัดอยู่สักพักหนึ่งแหละ"
- เตี้ย : "ต้องหัดตัดเรื่อย ๆ ตัดไปนาน ๆ หน้ายางก็ไม่ค่อยลุ"
- เรียง : "มันก็มีอย่างเดียว ก็คือต้องหัดไปเรื่อย ๆ"

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคนมอญที่เข้าสู่อาชีพกรีดยาง จะต้องมีการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ เช่น วิธีการกรีดยาง การทำแผ่นยาง กฎ ระเบียบต่าง ๆ ในการกรีดยาง เป็นต้น ซึ่งคนมอญแต่ละคน จะมีความสามารถในการเรียนรู้ทักษะในการประกอบอาชีพกรีดยางได้ช้า เร็ว แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของอาชีพเดิมก่อนที่จะเข้ามาสู่

อาชีพกรรตียง กล่าวคือ คนมอญที่เคยประกอบอาชีพกรรตียงมาก่อนจะมีการปรับตัวไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการกรรตียงในประเทศพม่า และในประเทศไทยคล้ายกัน จะต่างกันเฉพาะรายละเอียดย่อย ๆ เท่านั้น แต่ในทางกลับกันคนมอญที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ทำนา ตอนที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า เมื่อคนมอญเหล่านี้เข้าสู่อาชีพกรรตียงจึงต้องใช้เวลาในเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ นาน และต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการ"ตัดยางลู" (การกรรตียงลึกเกินไป นอกจากตัดท่อน้ำยางแล้วยังถึงเยื่อเจริญ ผลที่ตามมาก็คือเปลือกยางที่สร้างขึ้นใหม่จะไม่สม่ำเสมอ ในกรณีที่กรรตียงลงไปมาก อาจจะทำให้ไม่สามารถกรรตียงซ้ำได้อีก) แต่คนมอญเหล่านี้ก็สามารถแก้ปัญหาได้โดยการฝึกกรรตียงบ่อย ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชำนาญในการกรรตียง

การปรับตัวในเรื่องค่าใช้จ่าย

การที่คนมอญย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในสวนยางนั้น เป้าหมายหลักของการย้ายถิ่นก็คือ ต้องการหารายได้เลี้ยงครอบครัว ทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า และครอบครัวที่อยู่ในสวนยาง ให้มีสภาพความเป็นอยู่ภายในครอบครัวดีขึ้น การที่จะต้องเลี้ยงดูครอบครัวทั้งที่อยู่ในประเทศพม่า และในสวนยาง ซึ่งรายได้ที่ได้รับจากการขายยางพาราจะมีทั้งรายได้ที่ได้จากการขายยางแผ่น (จากส่วนแบ่ง 60:40 กล่าวคือ ถ้าขายยางแผ่นได้ 100 บาท คนมอญได้รับส่วนแบ่ง 40 บาท ส่วนเจ้าของสวนยางจะได้รับส่วนแบ่ง 60 บาท) และรายได้จากการขายยางก้อน (จากส่วนแบ่ง 50:50 กล่าวคือ ถ้าขายยางก้อนได้ 100 บาท เจ้าของสวนยางได้เงิน 50 บาท คนมอญได้เงิน 50 บาท)

เมื่อคนมอญได้รับรายได้จากส่วนแบ่งในการขายยางพาราแต่ละครั้ง คนมอญจะทำการจัดสรรออกเป็นส่วน ๆ โดยจะมีแบบแผนของการจัดสรรเงินในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ จะมีการจัดสรรค่าใช้จ่ายออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนหนึ่งจะส่งไปให้ครอบครัวในประเทศพม่า ส่วนอีกส่วนหนึ่งจะเก็บไว้ใช้จ่ายในครอบครัวในสวนยาง

เงินที่ส่งกลับไปให้ครอบครัวในประเทศพม่า

คนมอญทุกคนจะจัดสรรเงินส่งกลับไปยังประเทศพม่าทุกเดือน ซึ่งเงินส่วนนี้จะมีจำนวนมากกว่าเงินที่เก็บไว้ใช้จ่ายในครอบครัวในเมืองไทย ทั้งนี้เนื่องจาก ส่วนหนึ่งจะส่งกลับไปเป็นเงินออม และอีกส่วนหนึ่งจะเป็นค่าใช้จ่ายของสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า ซึ่งส่วนใหญ่แล้วล้วนเป็นวัยพึ่งพิง เช่น เด็ก ๆ คนแก่ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับ

ครอบครัวได้ ทำให้รายได้หลักที่นำมาใช้จ่ายภายในครอบครัว จะเป็นรายได้จากคนมอญที่เข้ามาทำงานในเมืองไทย ดังคำบอกเล่าของคนมอญที่ว่า

วิน : "เวลาขายยางก็ดี(จะ)ส่งตางค์(เงิน)กลับบ้านประจำ เพราะต้องส่งไปให้ลูกเรียนหนังสือ ส่งไปครั้งหนึ่งก็ประมาณ 5,000-6,000 บาท เวลาดี(จะ)ส่งตางค์(เงิน)ทีหนึ่ง(ครั้งหนึ่ง) ต้องโทร.ไปให้นายหน้ามารับตางค์(เงิน)ในสวน แล้วนายหน้าก็ดี(จะ)ไปส่งตางค์ที่ธนาคารให้ พอนายหน้าส่งตางค์ไปแล้ว เราก็ดีโทรศัพท์ไปถามคนที่บ้านแค่(ที่)พม่าว่า ได้ตางค์แล้วยัง"

ดาทูน : "มาตัดยางแค่นี้มีตางค์(เงิน)เหลือส่งกลับบ้านไปให้ลูก ดี(จะ)มีคนรู้จักที่เป็นคนมอญมารับตางค์(เงิน)แค่(ที่)สวนยางแล้วเอาตางค์(เงิน)ไปส่งแค่(ที่)ธนาคารให้ เราก็ต้องเสีย(จ่าย)ค่านายหน้าให้กับคนแค่(ที่)เอาตางค์(เงิน)ไปส่งให้ ถ้าส่ง 10 บาทต้องถูกหักไป 1 บาท"

ฉันทมอญ: "อยู่เมืองไทยมีรายได้เหลือ ได้ส่งตางค์(เงิน)กลับบ้านให้แม่ใช้ ถ้าเดือนไหนตางค์(เงิน)ตัวเองไม่พอก็ดี(จะ)ยืมตางค์คนอื่นแค่(ที่)เป็นคนมอญเหมือนกันส่งกลับไปให้แม่แค่(ที่)บ้านก่อน เวลาส่งก็ให้นายหน้ามาเอาตางค์(เงิน)ในสวนยางไปส่งแค่(ที่)ธนาคารให้ ก่อนดี(จะ)ส่งเราดีให้คนไทยช่วยเขียนใบฝากเงินให้ จ้างคนไทยเขียนครั้งหนึ่ง 300 บาท แล้วก็เอาใบฝาก กับตางค์ให้นายหน้าไปส่งให้ ต้องจ่ายตางค์ค่าส่งให้นายหน้า 30 บาท"

เรียง : "เวลาขายยางแล้ว ก็ดีเอาตางค์ส่งกลับไปบ้านที่พม่า ดีมีนายหน้าเป็นคนมาเอา(รับ)ตางค์ไปส่งให้ เราโทรไปหานายหน้า แล้วนายหน้าดีมาเอาตางค์ไปส่งแค่ธนาคาร เราต้องจ่ายค่านายหน้า 20 บาท หักไป 1 บาท เหลือให้พ่อแม่ 19 บาท เวลานั้นายหน้าส่งไปแล้วเราก็ดีโทรไปที่นายหน้าแค่พม่า แล้วนายหน้าก็ดีให้เราคุยกับแม่ เราก็ถามว่าได้รับตางค์แล้วหรือยัง"

ส่วนที่เก็บไว้ใช้จ่ายในครอบครัวในสวนยาง

นอกจากคนมอญจะนำเงินส่งกลับไปให้ครอบครัวในประเทศพม่าแล้ว คนมอญก็ต้องจัดสรรเงินส่วนหนึ่งไว้ใช้จ่ายภายในครอบครัวในสวนยาง แต่เงินที่จัดสรรไว้ใช้ภายในครอบครัวในสวนยางจะน้อยกว่าเงินที่ส่งกลับไปยังประเทศพม่า ดังคำกล่าวที่ว่าของ "เฮด" ที่ว่า "ยก

ตางค์(เหลือเงิน)ไว้ใช้แค่นี้ไม่ใช่กับาท อยู่ในสวณยางไม่ค่อยต้องใช้ไหร่มาก ผักไหร่เก็บแถวข้างหน้า(ที่พัก) ซื้อแต่พวกเนื้อ ข้าว"

เมื่อเงินที่แบ่งไว้ใช้จ่ายในครอบครัวในสวณยางมีจำนวนไม่มากนัก เป็นผลทำให้คนมอญต้องประสบกับปัญหาเงินไม่เพียงพอในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

ฉันมอญ : "ตางค์(เงิน)แค่เหลือจากส่งกลับบ้าน เราก็เอามาใช้ซื้อนู(โนน)ซื้อนี่"

เรียง : "ชายยางทีหนึ่งก็ส่งตางค์กลับบ้านไปให้แม่ แต่เราต้องแบ่งตางค์(เงิน)ไว้ใช้แค่นี้กัน อยู่แค่นี้ถ้าไม่มีตางค์(เงิน)มันก็ลำบากเหมือน "

คนมอญที่ประสบกับปัญหาเงินไม่เพียงพอในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จะมีวิธีการจัดการกับปัญหาดังกล่าวในลักษณะที่คล้ายคลึงกันหรือเป็นแบบแผนร่วมกัน กล่าวคือ ใช้วิธีการไปซื้อสินค้าในร้านโชห่วยที่อยู่ใกล้ ๆ สวณยาง และการกู้ยืมเงิน เป็นต้น

การซื้อสินค้าในร้านโชห่วย

การซื้อสินค้ากับร้านโชห่วย เป็นวิธีการหนึ่งที่คนมอญนิยมนำมาใช้ในการปรับตัวในเรื่องของรายได้ไม่เพียงพอ แต่กว่าจะใช้วิธีการนี้ได้ คนมอญจะต้องทำให้เจ้าของร้านค้ามีความเชื่อมั่นในตัวคนมอญว่าจะสามารถจ่ายเงินคืนให้กับร้านค้าได้ วิธีการที่คนมอญใช้ ก็คือ ให้นายจ้างเป็นผู้เจรจากับเจ้าของร้านค้า เพื่อขอซื้อสินค้าในช่วงที่รายจ่ายไม่เพียงพอ โดยเจ้าของสวณยางจะเป็นผู้ไปค้าประกันให้ ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

เรียง : "เดือนไหนตางค์(เงิน)ไม่พอใช้ ก็ไปค้ำค่าของ(ซื้อสินค้า)แค่(ที่)ร้านค้าไว้ก่อน พอขายยางได้ค่อยไปปลด(จ่าย)"

ฉันมอญ: "เฒ่าแก่(เจ้าของสวณยาง)ดี(จะ)ไปเปิดบัญชีแค่(ที่)ร้านค้าให้ ถ้าช่วงไหนส่งตางค์(เงิน)กลับบ้านหมด ตางค์(เงิน)ไม่พอใช้ก็ไปค้ำของ(ซื้อสินค้า)ก่อน เวลาขายยางแล้วค่อยเอาตางค์ไปปลด(จ่ายหนี้)"

ตาตุย : "คนมอญแถวนี้เหมือน ๆ กันทั้งเพ(ทั้งนั้น)เวลาไม่มีไหร่กิน(อะไรทาน) ก็ไปเอาของ(ซื้อสินค้า)มากินก่อน แล้วค่อยปลด(จ่ายหนี้)ทีหลัง"

เฮด : "ถ้าไม่มีร้านค้าให้ค้ำของ(ซื้อสินค้า) บางเดือนอดตายไปแล้ว"

สำหรับวิธีการซื้อสินค้า จะมีวิธีการดำเนินการดังนี้ คือ เมื่อเจ้าของสวนยาง สามารถสร้างข้อตกลงกับเจ้าของร้านค้าได้แล้ว คนมอญก็จะสามารถซื้อสินค้าในร้านค้าเหล่านั้นได้ โดยในการซื้อสินค้าในครั้งแรก คนมอญและเจ้าของร้านค้า จะต้องเตรียมสมุดบัญชีส่วนตัวเพื่อใช้ในการจดยรายการสินค้าที่ซื้อไว้ในแต่ละวัน โดยรายละเอียดในบัญชี จะมีวันที่ซื้อสินค้า รายการสินค้าที่ซื้อไว้ และจำนวนเงินทั้งหมดที่คนมอญต้องจ่ายในแต่ละครั้ง ซึ่งในการซื้อสินค้าแต่ละครั้ง ทั้งสองฝ่ายจะต้องตรวจสอบให้จำนวนเงินที่ลงในบัญชีตรงกัน เมื่อซื้อสินค้าประมาณเดือนหนึ่ง กลุ่มตัวอย่างก็จะต้องไปชำระค่าสินค้าของแต่ละเดือน ทั้งนี้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตนเอง และจะทำให้สามารถซื้อสินค้าได้ต่อไปในอนาคต

ส่วนการชำระค่าสินค้า จะมีวิธีการก็คือ เมื่อกลุ่มตัวอย่างมีรายได้จากการขายยางแล้ว กลุ่มตัวอย่างก็จะนำเงินมาจ่ายค่าสินค้าที่ซื้อไว้ โดยวิธีการชำระเงินจะมี 2 วิธี กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างจะนำเงินมาจ่ายให้กับเจ้าของร้านค้าด้วยตัวเอง และเจ้าของสวนยางจะเป็นผู้หักเงินจากรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำไปจ่ายให้กับแม่ค้าที่ร้านโชห่วย

การปรับตัวในด้านค่าใช้จ่ายโดยการใช้อย่างประหยัดในการซื้อสินค้าในร้านโชห่วย จะเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มตัวอย่าง มีอาหาร และเครื่องใช้ ที่ใช้ในดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งการใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบนี้กลุ่มตัวอย่างไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยค่าสินค้า ให้กับเจ้าของร้านค้า

การกู้ยืมเงิน

การกู้ยืมเงินเป็นอีกวิธีหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเงินไม่พอใช้จ่าย โดยแหล่งเงินกู้ที่กลุ่มตัวอย่างสามารถกู้ได้มีอยู่ 3 แหล่ง คือ คนมอญ เจ้าของร้านค้า และ เจ้าของสวนยาง

ในกรณีที่คนมอญกู้ยืมเงินจากคนมอญด้วยกัน จะสามารถยืมเงินได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าดอกเบี้ย ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

วิน : “บางที่ตางค์(เงิน)ไม่พอใช้ก็ไปยืมเพื่อนแค่(ที่)เป็นคนมอญมาใช้ก่อน ถ้ามีตางค์แล้วค่อยเอาไปปลด(จ่ายคืน)ทีหลัง”

ตาเกล้า : “เคยไปยืมตางค์(เงิน)เพื่อนแค่(ที่)เป็นคนมอญหลายทีแล้ว เวลาเราไม่มีก็ไปยืมมัน ถ้ามันไม่มีก็มายืมเรา มันก็ต้องช่วย ๆ กันนั่นแหละ”

ดาทุณ : “ส่วนมากดี(จะ)ไปยืมคนมอญ ไม่ต้องจ่ายดอก(ดอกเบี้ย) ถ้าไม่มีก็ต้องไปยืมกับเฒ่าแก่ (เจ้าของสวนยาง) ต้องเสีย(จ่าย)ดอกให้เขาหลาว(อีก)”

ดาตฺตย : “ยืมคนมอญแค่(ที่)เป็นพี่น้องกัน เพราะไม่ต้องพูดใคร(อะไร)มาก ถ้าเขามีก็ดี(จะ)ให้เรา ยืม แต่ถ้าไม่มีก็ต้องไปยืมคนอื่น”

ในกรณีที่สามารถยืมเงินจากคนมอญด้วยกันได้ กลุ่มตัวอย่างก็จะไปขอกู้เงินจากคนไทย เช่น เจ้าของสวนยาง หรือเจ้าของร้านค้า ซึ่ง ในการกู้เงินจากคนไทย กลุ่มตัวอย่างจะต้องจ่าย ดอกเบี้ยให้กับเจ้าหนี้ โดยดอกเบี้ยที่กลุ่มตัวอย่างจะต้องจ่าย ก็คือ ร้อยละ 10 ต่อเดือน ดังคำบอก เล่าที่ว่า

ฉันทมอญ: “กูutangค์(เงิน)จากเฒ่าแก่ก็ต้องจ่ายดอก(ดอกเบี้ย)ร้อยละ 10 ถ้ายืม 10,000 หนึ่ง ต้อง จ่ายให้ 1,000 หนึ่ง”

เอ : “ร้อยละ 10 ต่อเดือน ถ้าไม่ถึงเดือนก็ต้องจ่ายเต็มเดือน”

วิน : “ถ้าไม่มีใครให้ยืม ก็ต้องไปกูutangค์(เงิน)จากเฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง) ดีกว่า(กว่า)ไม่มี ใคร(อะไร)กิน แล้วค่อยให้เฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง)หักutangค์(เงิน)เวลาขายยาง”

เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้รับเงินจากการขายยาง ก็จะนำเงินที่ได้มาจ่ายให้กับเจ้าหนี้ที่ตนเอง กู้ยืมเงิน พร้อมกับค่าดอกเบี้ยตามที่ตกลงกันได้

จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละคน จะมีการจัดจัดสรรรายได้ของตนเองในลักษณะที่ คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จะมีการแบ่งเงินเป็นสัดส่วน โดยจะมีส่วนที่ต้องส่งกลับไปให้ครอบครัวที่ ประเทศพม่า และอีกส่วนหนึ่งก็คือส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายของคนภายในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเมือง ไทย โดยในส่วนของเงินที่เป็นค่าใช้จ่ายในเมืองไทยจะมีสัดส่วนที่น้อยกว่าเงินที่ส่งกลับไปให้ครอบครัว ในประเทศพม่า เป็นผลทำให้กลุ่มตัวอย่างต้องมีการปรับเปลี่ยนแบบแผนการใช้จ่ายภายใน ครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาการขาดสภาพคล่องภายในครอบครัว ซึ่งวิธีการแก้ปัญหาของคนมอญจะ อยู่ในรูปแบบของการซื้อสินค้า หรือการกู้ยืมเงิน ทั้งนี้เพื่อให้ครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยดำรงอยู่ ได้

การอ้างอาชีพกริดยาง

หลังจากคนมอญสามารถเรียนรู้ และปรับตัวเข้าสู่อาชีพกริดยางได้แล้ว คนมอญเหล่านี้ก็ยังคงประกอบอาชีพกริดยางอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ทั้ง ๆ ที่การประกอบอาชีพกริดยางเป็นงานที่ต้องทำในเวลากลางคืน และต้องเสี่ยงกับอันตรายรอบด้าน เช่น ถูกปล้น การถูกงูกัด และการถูกลอบทำร้าย ดังคำกล่าวที่ว่า

เฮด : “ออกไปตัดยางก็ต้องแลให้ตี เดียวขบ(กัด)เอา เพราะมันต้องตัดยางดึก มันมืดมาก แล (ดู)ไม่เห็นใคร(อะไร)”

เต้ย : “ถ้าวันไหนได้ตางค์(เงิน)จากการขายยาง ตี(จะ)เข้าไปนอนในป่ายาง บางทีไปนอนบ้านเพื่อนแค่เป็นคนมอญเหมือนกัน ชีซลาด(กลัว)เดียว(เดียว)คนไทยตี(จะ)มาปล้นหลาว (อีก) เพราะเคยไล่(โดน)คนไทยปล้นมาแล้วทีหนึ่ง หมัน(คนไทยที่มาปล้น)ยิงลูกบาว (ลูกชาย)แค่(ที่)ขา เกือบตาย”

ฉันมอญ: “ลำบากแค่ต้องตื่น (ลุกขึ้น) มาตัดยางกลางคืน ถ้าใครมาดักตีหัว เราก็แล(ดู)มันไม่ใช่ เห็น”

เรียง : “ปยกขึ้นตัดยาง ชีซลาด(กลัว)ทั้งผี ทั้งคน แต่ชีซลาดคนมากหว่า(มากกว่า) เพราะเวลาเราตัดยางมันมืด ถ้าใครมาดัก(ซุ่ม)ตีหัวเราไม่แลเห็น(มองไม่เห็น)”

เงื่อนไขที่ทำให้คนมอญยังคงอ้างอาชีพกริดยางอยู่ ทั้ง ๆ ที่มีความเสี่ยงต่อชีวิตดังที่กล่าวมาข้างต้นก็เนื่องจาก เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ที่ได้รับจากการอาชีพกริดยางสูงกว่าการประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ผ่านมา ดังคำบอกเล่าของคนมอญที่ว่า

เอ : “ตัดยางรายได้ดี ค่าน้ำก็ไม่ต้องเสีย(ไม่ต้องจ่าย) บ้านก็มีให้อยู่ฟรี เราก็มีตางค์เหลือส่งกลับไปให้พ่อแม่ที่พม่า”

เต้ย : “ตัดยางขาย(สบาย)สุด(ที่สุด)แล้ว รายได้ตีหว่า(กว่า) ไม่ร้อน เหมือนกับทำงานหยุ(อยู่) ในโรงงานพลาสติก ต้องแยกพลาสติกกลางแดด รายได้ยังน้อยหว่า(น้อยกว่า)ตั้งครัน (เยอะ)”

บาน : “เราตัดยางได้ตางค์มาก ช่วงนี้ยางราคาแพง ขายยางทีหนึ่งพอแบ่งกับเมียแก่(เจ้าของสวนยาง)แล้ว เราก็เหลือหลายตางค์(ได้เงินเยอะ)”

ทูน : “ถ้าฝนไม่ตกก็รายได้ดี เดือนหนึ่งได้หลายตารางค์(บาท) ”

จันมอญ : “ตัดยางแค่นี้รายได้ดีกว่าทำงานแค่พม่าหลาว(อีก) ขายยางแต่ละทีก็ไม่ต้องแบ่งตารางค์ให้ใคร ”

นอกจากเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ก็ยังมีเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างยังคงดำรงอาชีพกรีดยาง กล่าวคือ การได้อยู่ร่วมกับญาติพี่น้องที่เป็นคนมอญด้วยกัน ซึ่งการอยู่กันเป็นกลุ่มเครือญาติและพวกพ้องเดียวกันทำให้เกิดความมั่นใจในความปลอดภัย และสามารถพึ่งพิงกันได้ ดังคำพูดของคนมอญ ที่กล่าวว่า

เอ : “จะตัดยางในสวนที่มีญาติพี่น้องอยู่แค่ๆ (ใกล้ ๆ) หรือว่ามีคนมอญอยู่ ไม่หาญ(กล้า)อยู่คนเดียวชี้ตลาด(กลัว)ว่าตีได้(โดน)คนไทยตี(ทำร้าย)”

เรียง : “แค่มาตัดยางแค่นี้ก็เพราะว่ามีพี่ชายมาตัดยางอยู่ก่อนแล้ว เราก็เลยมาช่วยพี่ชายตัดยางแค่นี้(ที่นี่)”

เต้ย : “มีคนมอญแค่(ที่)อยู่หมู่บ้านเดียวกันเขามาตัดยางแค่นี้มาก เราก็เลยมาตัดยางแค่นี้กัน (ด้วย) มาอยู่กับคนมอญหลาย ๆ คนมันอุ่นใจดี”

ตาตุย : “ผมมาตัดยางแค่(ที่)นี้ ก็เพราะว่าเห็นคนมอญในหมู่บ้านแค่(ที่)เป็นญาติ ๆ เขามาอยู่ก่อน แล้วเขา(ญาติๆ)ก็พาผมมาอยู่กัน ถ้าให้ไปอยู่แค่(ที่)อื่นแค่(ที่)ไม่มีคนมอญอยู่ผมก็ไม่ไป”

ในขณะที่ คนมอญบางคน เช่น ตาทูน ตาเกล้า และบาน มองว่าการประกอบอาชีพกรีดยางเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงกับการถูกตำรวจจับน้อยกว่าอาชีพอื่น ทั้งนี้เพราะการกรีดยางจะต้องทำงานในสวนยาง ซึ่งอยู่ห่างไกลจากผู้คนและตำรวจ ทำให้ไม่ค่อยมีตำรวจเข้ามาตรวจจับแรงงานต่างด้าว ดังคำพูดของคนมอญ ที่ว่า

ตาทูน : “เรามาตัดยางอยู่แค่ในสวนยาง เราไม่ต้องชี้ตลาด(กลัว)ว่าตีได้(โดน)ตำรวจจับ เพราะตำรวจเขาไม่เข้ามา ทางเข้า(ถนน)หมั่นล่าปาก”

ตาเกล้า : “อยู่แค่ในสวนยาง เราดี(จะ)ไปหาเพื่อนในสวนอื่นก็ได้ ขับรถเครื่อง(รถมอเตอร์ไซด์)ไป บางวันก็ไปกินเหล้าในสวนเพื่อน ไม่เคยได้(ถูก)ตำรวจจับที่”

บาน : "ตัดยางอยู่ในสวนยาง ไม่ต้องซีซาลดว่าตำรวจตีเข้ามาจับ อยู่บายกว่าทำงานแค่อื่น หลาว(อีก)"

นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง ที่คนมอญให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ นายจ้างใจดี ไม่เอารัดเอาเปรียบ และคอยให้ความช่วยเหลือคนมอญเมื่อได้รับความเดือดร้อน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

ฉันทมอญ : "วันนั้นไปเที่ยวกับเพื่อน โถ้(โดน)ตำรวจจับ เราโทรไปหาเฒ่าแก่ให้มาช่วย เพราะเฒ่าแก่เคยสั่งว่าถ้าพริอ(เป็นอะไร)ให้โทรมา ถ้าไม่ได้เฒ่าแก่ต้องนอนในหรง(คุก)หลาว(อีก)"

เอ : "ทำงานกับเฒ่าแก่บาย(สบาย)ใจ ไม่ซีซาลด(กลัว)ว่าตีโถ้เฒ่าแก่ซีซ้อ(โกง) เพราะอยู่กับเขามานาน เขาเป็นคนดี"

เตี้ย : "ตั้งแต่ตัดยางแค่นี้ เราโชคดีแค่นี้ได้เฒ่าแก่ดี เวลาเรามีเรื่องเฒ่าแก่เขาก็ช่วย เราถูกจับรถเครื่อง(รถมอเตอร์ไซด์)เฒ่าแก่ก็ไปเอารถออกให้ แล้วก็ยังช่วยออกทางคดีรถให้เรา ก่อน เวลาขายยางก็ค่อยให้"

เฮด : "แค่ผมชอบตัดยางก็เพราะว่าเฒ่าแก่(เจ้าของสวน)แค่ผมตัดยางอยู่ เขาใจดีเวลาขายยางก็ไม่เคยช้อ(โกง)กิโล(ตาชั่ง) เวลาผมมีปัญหาอะไรก็ให้เฒ่าแก่ช่วยได้"

เรียง : "ทำงานกับเฒ่าแก่คนนี้ผมบาย(สบาย)ใจ เฒ่าแก่เขาไม่เรื่องมาก นาน ๆ เขาตีขึ้นมาแล(ดู)สวนสักที บางทีก็ตีขึ้นมาจากแค่ขายยาง เวลาขายยางที่เขาก็พาเราไปกัน เรากก็ได้ไม่ต้องกลัวว่าเฒ่าแก่ตีช้อ(โกง) เราก็บายใจ"

จากที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้คนมอญ ยังคงดำรงอาชีพกรีดยางอยู่ จะมีแบบแผนในลักษณะคล้าย ๆ กัน ก็คือ เป็นอาชีพที่สร้างรายได้จำนวนมากให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพนี้ เมื่อเทียบกับการประกอบอาชีพอื่น และการที่คนกรีดยางมีนายจ้างที่เป็นคนดี คอยช่วยเหลือเกื้อกูลเมื่อมีความลำบาก ทั้งในเรื่องของการให้ยืมเงิน การช่วยเหลือเมื่อโดนตำรวจจับ เป็นต้น ทำให้คนมอญมีทัศนคติในเชิงบวกกับอาชีพกรีดยาง เป็นผลทำให้ยังคงดำรงอาชีพกรีดยางอยู่ต่อไป แม้ว่าจะต้องประกอบอาชีพในเวลาว่างคืน เป็นงานที่เหนื่อย และเป็นอันตราย

การปรับตัวทางสังคม

การย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในบริบทสวนยางของคนมอญ จะเป็นการย้ายถิ่นเข้ามาเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันก็มีคนมอญบางส่วนอาศัยอยู่เมืองไทยก่อนหน้านี้แล้ว ทำให้เมื่อคนมอญเข้ามาอยู่ในเมืองไทยจึงไม่ต้องมีการปรับตัวทางสังคมมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากสามารถปฏิสังสรรค์กับคนมอญด้วยกันได้ แต่ถึงแม้ว่าคนมอญจะมีการปฏิสังสรรค์ภายในกลุ่มเป็นหลัก ก็ไม่ได้หมายความว่าคนมอญจะไม่มีการปฏิสังสรรค์กับคนไทย ในทางกลับกันคนมอญก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิสังสรรค์กับคนไทย แต่จะเป็นการปฏิสังสรรค์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำรงชีวิต

การปฏิสังสรรค์กับคนไทย

ในการเข้ามาทำงานในบริบทสวนยาง แม้คนมอญจะเข้ามาอาศัยอยู่กับครอบครัว เช่น ญาติ คนรู้จัก และเพื่อนคนมอญ ที่อาศัยอยู่ก่อนหน้านี้ แต่คนมอญก็ต้องมีการปฏิสังสรรค์กับคนไทย โดยในช่วงแรก ๆ ของการปฏิสังสรรค์กับคนไทยนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นได้ง่ายนัก ทั้งนี้เนื่องจากมีเงื่อนไขของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างคนไทย กับคนมอญ ซึ่งจะมีการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถปฏิสังสรรค์กับคนไทยได้ และในกรณีที่มีการปฏิสังสรรค์กันระหว่างคนไทย กับคนมอญก็จะเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการถูกคนไทยเอารัดเอาเปรียบ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

ฉันทมอญ : “ตี(จะ)มีใครมาคบกับเราจริง แค(ที่)คนไทยมาพูดกับเราก็นั่งตี(จะ)ยืมตังค์(เงิน)เรา ถ้าเราไม่ให้มัน(คนไทย)ก็โกรธ เราตี(จะ)อยู่ลำบาก อย่าคบดีหว่า(กว่า) คบไปก็แป๊บเดียว(ช่วงระยะเวลาสั้น ๆ) ถ้าเป็นคนหญิง(ผู้หญิง)ยังไม่หาญ(ไม่กล้า)คุย ชี้ซลาด (กลัว)แฟนมัน พ่อมันตี(จะ)ยิงเอา ยิ่งคนมอญก็เหมือนกับยิงหมาตายตัวหนึ่งนั่นแหละ ”

เรียง : “ถ้ามีเพื่อนเป็นคนไทย เวลาไปไหนกับเขา ถึงว่าเราตี(จะ)มีตังค์หรือไม่มีตังค์ เราต้องเลี้ยงเขาลอด(ตลอด)”

แม้ว่าคนมอญบางคน เช่น เตี้ย ,ตาตุย และเฮด จะไม่เคยประสบกับปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบ แต่คนมอญเหล่านี้ก็ไม่กล้าปฏิสังสรรค์กับคนไทย ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขาจะมองตนเองว่าเป็นคนต่างด้าว เป็นคนต่ำต้อย ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เตี้ย : “ผมมันไม่ใช่คนไทย เป็นคนต่ำต้อย ไม่หาญ(ไม่กล้า)ไปพูดคุยกับคนไทย กลัวว่าเขาตีรบ(รังแก)เอา”

ตุย : “คนอื่นเห็นว่าเราเป็นคนมอญ เขาก็ไม่หาญ(กล้า)มาเป็นเพื่อนกับเรา ”

เฮด : “รู้สึกตัวเองต่ำต้อย ก็เลยไม่หาญ(กล้า)พูดกับคนไทย โดยเฉพาะกับคนหญิง(ผู้หญิง) กลัวว่าถ้าเขามาเป็นเพื่อนกับเรา เวลาไปไหนเดี๋ยวเขาตีอาย”

จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งปัญหาการถูกคนไทยเอารัดเอาเปรียบ และการไม่กล้าปฏิสังสรรค์กับคนไทย คนมอญจะมีวิธีการจัดการกับปัญหาโดยการหลีกเลี่ยงการปฏิสังสรรค์กับคนไทยถ้าไม่จำเป็น แต่ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ก็จะเลือกปฏิสังสรรค์กับคนไทยเพียงบางกลุ่ม ดังคำบอกเล่าที่ว่า

ตาเกล้า : “กับคนไทยดี(จะ)ไม่ค่อยรู้จักกัน คนแค(ที่)รู้จักแล้วคุยกัน มีแต่เฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง) แล้วก็เจ้เหมีย เจ้ของร้านขายของแค(ที่)อยู่แถวนี้ บางทีเวลาเราไปซื้อของก็ไปนั่งคุยกับเขามั่ง”

ตาทูน : “ถ้าเฒ่าแก่(เจ้าของสวน)ขึ้นมาแล(ดู)สวนยาง เขาก็ตีถามว่าไต่ยางก็แผน ตัดได้ก็เข้าแล้ว แล้วเขาก็ถามเรื่องนู่นเรื่องนี้”

เตี้ย : “ผมอยู่แต่ในสวนไม่ค่อยไปไหน เพื่อนแค่มีกมีแต่คนมอญทั้งเพ(ทั้งนั้น) กับคนไทยก็รู้จักแต่เฒ่าแก่ เพราะว่าเขามาแค่สวนเรื่อย แล้วก็รู้จักกับเจ้เหมีย แม่ค้าแคเราไปซื้อของทุกวัน”

ตาตุย : “มาอยู่แค(ที่)นี้ตั้ง(มา)หลายปีแล้ว ไม่มีเพื่อนเป็นคนไทย ยิ่งกับคนหญิง(ผู้หญิง)ไทยไม่หาญ(ไม่กล้า)แล(ดู)เลย ซี้ซลาด(กลัว)ว่าดี(จะ)ถูกพ่อเขายิงตาย แค(ที่)เคยคุยกับคนไทยก็มีแต่แค่ร้านค้า คุยกับเฒ่าแก่”

เอ : “พูดกับน้ำดาง (แฟนเจ้เหมีย)แล้วเฒ่าแก่”

เงื่อนไขที่ทำให้คนมอญเลือกปฏิสังสรรค์กับคนไทยเหล่านี้ เนื่องจากเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การปฏิสังสรรค์กับเจ้าของร้านค้า ก็เพื่อซื้อเครื่องอุปโภค บริโภคต่าง ๆ ดังคำกล่าวของ “วิน” ที่เล่าว่า “กับเจ้เหมียก็คุยกันเรื่อย แต่ก็ไม่ค่อย หนิด(สนิท)เท่าไร เวลาไปซื้อของเขาก็ตีตามว่าวันนี้ตัดยางได้กี่แผ่น ตัดได้กี่เช้าแล้ว”

ในกรณีของ “เต้ย” และ “ตาตุย” จะมีการเลือกปฏิสังสรรค์กับคนไทยเช่นเดียวกัน โดยจะเลือกปฏิสังสรรค์กับคนไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพกรีดยาง เช่น เจ้าของสวนยาง ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เต้ย : “คุยกับเฒ่าแก่ ป(ตอน)เฒ่าแก่มาแลสวน แล้วเขาตีตามว่าตัดยางได้กี่แผ่น”

ตาตุย : “เข้ามาตัดยางแค่สวนเจ้ลี เฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง)เขาตี(จะ)มาแล(ดู)สวนเรื่อย(บ่อย) วันไหนเฒ่าแก่มาเขาก็ดีเข้าไปเดินแลหน้ายาง ถ้าหน้ายางลูเขาก็ดีเดินมาถามว่าใครตัดโสดไหน(แถวไหน)ถ้าตัดดูแลงก็ตีถูกเฒ่าแก่ว่า(ป่น)”

จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อคนมอญเข้ามาทำงานในบริบทสวนยาง คนมอญจะต้องมีการปฏิสังสรรค์กับคนภายในท้องถิ่น แต่จากความแตกต่างในเรื่องของภาษา ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การถูกเอารัดเอาเปรียบ และการไม่กล้าปฏิสังสรรค์กับคนไทย ซึ่งคนมอญมีวิธีการจัดการกับปัญหาโดยการเลือกปฏิสังสรรค์กับคนไทยเพียงบางกลุ่ม เช่น แม่ค้าในร้านโชห่วย และเจ้าของสวนยาง เป็นต้น ดังนั้นเมื่อการปฏิสังสรรค์ระหว่างคนมอญกับคนในท้องถิ่นเป็นเช่นนี้ จึงทำให้คนมอญไม่มีเพื่อนสนิทที่เป็นคนไทย

ปฏิสังสรรค์กับคนมอญด้วยกันดีกว่า

การปฏิสังสรรค์ทางสังคมถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อคนมอญย้ายถิ่น แต่การไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนมอญมีการปฏิสังสรรค์กับคนไทยน้อยมาก และในบางครั้งเมื่อมีการปฏิสังสรรค์กับคนไทยก็เกิดปัญหาขึ้น เป็นผลทำให้คนมอญจะมีการปฏิสังสรรค์ระหว่างคนมอญด้วยกันเป็นหลัก โดยเฉพาะคนมอญในบริบทสวนยาง แต่ในขณะเดียวกันคนมอญยังคงมีการปฏิสังสรรค์กับครอบครัวที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถปฏิสังสรรค์กันได้บ่อยนัก

การปฏิสังสรรค์กับครอบครัวในประเทศพม่า

ในการปฏิสังสรรค์กับครอบครัวในประเทศพม่า คนมอญไม่สามารถปฏิสังสรรค์กับบุคคลเหล่านี้ได้บ่อยนัก ทั้งนี้เนื่องจากเงื่อนไขในเรื่องของความเข้มงวดในการเดินทางเข้าออกบริเวณชายแดน ระหว่างประเทศพม่ากับประเทศไทย ดังคำบอกเล่าที่ว่า

- เรียง : “ตั้งแต่มาทำงานแค่(ที่)นี้ กลับไปแค่พม่าหนึ่ง(ครั้งหนึ่ง) ไปบวชให้พ่อแม่แค่พม่า แต่ก็บวชอยู่ 9 วัน หลังจากสึกแล้วก็อยู่แค่พม่าพักหนึ่ง(ระยะหนึ่ง) แล้วก็เข้ามาทำงานในไทยหลาว(อีก)แล้วไม่ได้กลับเลย ซ้ำลดว่าถ้ากลับไปแล้ว ตี(จะ)เข้ามาเมืองไทยไม่ได้ ทหารแค่(ที่)ชายแดนพม่าเข้มแรง(เข้มงวดมาก)”
- วิน : “กลับไปพม่า ไปบวชให้พ่อแม่แค่(ที่)บ้าน ถ้าไม่กลับไปบวชก็ไม่ได้กลับ เพราะว่าเวลา กลับพม่าทีหนึ่ง(ครั้งหนึ่ง)มัน(เดินทาง)ลำบาก ต้องใช้ตังค์(เงิน)มาก แล้วเวลาตี(จะ)เข้ามาเมืองไทยก็ลำบาก”
- เฮด : “กลับไปพม่าทีหนึ่ง(หนึ่งครั้ง) เวลากลับมาต้องแอบทหารพม่าเข้ามา ถ้ามันเห็นมันตี(จะ)จับเอา”

นอกจากเงื่อนไขในเรื่องความเข้มงวดของชายแดนระหว่างประเทศไทย-พม่า แล้ว ก็ยังมีเงื่อนไขในเรื่องของความยากจนของครอบครัวในประเทศพม่า จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงความเจริญทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ Internet เป็นต้น เป็นผลทำให้ไม่สามารถติดต่อกับครอบครัวในประเทศพม่าได้บ่อยนัก โดยจะสามารถติดต่อหรือปฏิสังสรรค์กับครอบครัวได้เฉพาะในช่วงส่งเงินกลับบ้าน ผ่านทางโทรศัพท์ของนายหน้า ดังคำบอกเล่าที่ว่า

- เดี่ย : “ถ้าวันไหนส่งตังค์กลับบ้านก็ได้คุยกับแม่แค่ออยู่พม่า ผมก็ตี(จะ)โทรศัพท์ไปแค่(ที่)บ้าน นายหน้าแค่ส่งตังค์ให้แม่ ก็ได้ถามว่าได้ตังค์แล้วยัง บายดีไม่ แต่ตีคุยนานไม่ได้ค่า โทรศัพท์มันแพงนาทีหนึ่ง 700 ตังค์พม่า ถึงว่า(แม้ว่า)ตีโทรออกหรือว่ารับโทรศัพท์ก็ต้องเสียตังค์ราคานี้ทั้งเพ (ทั้งหมด)”
- ฉันทมอญ : “ไม่ค่อยได้คุยกับพ่อแม่แค่ออยู่พม่า นาน ๆ ตีได้คุยกันดัก(สัก)ที เพราะว่าแค่(ที่)บ้านไม่มีโทรศัพท์”

- วิน : "ส่งตางค์(เงิน)กลับบ้านที่ก็ได้คุยกับพ่อแม่แค่(ที่)พม่าทีหนึ่ง แต่ไม่ค่อยได้คุยไร(อะไร)กันมาก ก็ถามว่าได้ตางค์แล้วยัง บายตีใหม่ แค่นี้แหละ"
- เฮด : "แค่(ที่)พม่าไม่มีโทรศัพท์เวลาตีคุยกันก็ต้องไปรับโทรศัพท์บ้านนายหน้า ผมก็เลยไม่ค่อยโทรไป ตี(จะ)โทรไปก็ตอนแค่(ที่)ส่งตางค์กลับบ้าน"
- ตาเกล้า : "ไม่ค่อยได้ติดต่อกับบ้าน จะโทรศัพท์ก็กลับไปช่วงแค่ส่งตางค์(เงิน) เพราะว่าแค่(ที่)บ้านไม่มีโทรศัพท์ ตี(จะ)คุยโทรศัพท์ได้ก็ตอนแค่(ที่)นายหน้าเอาตางค์จากธนาคารในพม่าไปให้แม่แค่(ที่)บ้าน แล้วนายหน้าแค่อยู่เมืองไทยตีโทรศัพท์ไปแค่เบอร์ของนายหน้าพม่า แล้วให้เราคุย เราก็บอกว่า "นี่ตางค์แม่" ไม่ได้คุยไร(อะไร)กันมาก วันอื่น ๆ ก็ไม่ได้คุยกัน"

จะเห็นได้ว่า คนมอญไม่สามารถปฏิสังสรรค์กับครอบครัวที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่าได้บ่อยนัก ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเขตแดน ทำให้ไม่สามารถเดินทางไปเยี่ยมครอบครัวในประเทศพม่าได้ และความเจริญทางด้านเทคโนโลยียังมีน้อย สังเกตได้จาก ครอบครัวในประเทศพม่าไม่มีโทรศัพท์

การปฏิสังสรรค์กับคนมอญในบริบทสวนยาง

แม้ว่าคนมอญ จะไม่สามารถปฏิสังสรรค์กับครอบครัวในประเทศพม่าได้บ่อยนัก แต่จากการที่มีคนมอญอาศัยอยู่ในเมืองไทยเป็นจำนวนมาก เป็นผลทำให้คนมอญสามารถปฏิสังสรรค์ระหว่างคนมอญด้วยกันในบริบทสวนยางได้ โดยเงื่อนไขที่ทำให้ยังคงปฏิสังสรรค์กับคนมอญเนื่องจาก เป็นคนมอญเหมือนกัน มีความสนิทสนม รู้จัก คำนึงกันมาก่อน ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

- เตี้ย : "อยู่แค่(ที่)นี้มีเพื่อนเป็นคนมอญทั้งเพ(ทั้งหมด) คุยกันได้ทุกเรื่อง"
- เรียง : "เพื่อนแค่(ที่)คบกันไม่ค่อยมีเพื่อนคนไทย แต่กับคนมอญรู้จัก นิด(สนิทสนม)กันเกือบทุกคน"
- ตาเกล้า : "คนไทยแค่(ที่)รู้จักกันตี(จะ) ไม่ค่อยสนิท(สนิทสนม)กันเหมือนกันกับเพื่อนแค่(ที่)เป็นคนมอญ"

นอกจากนี้ก็ยังมีเงื่อนไขอื่น ที่มีความสำคัญที่ทำให้คนมอญมีการปฏิสังสรรค์กันระหว่างคนมอญด้วยกัน นั่นก็คือ การพูดคุยกับคนมอญด้วยกันทำให้รู้สึกหวนคิดถึงบ้าน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เต๋ย : “คิดถึงบ้าน (ประเทศพม่า) ก็ไปเที่ยวบ้านเพื่อน บ้านญาติ ๆ แล้วนั่งคุยกันเรื่องแค่อยู่พม่า”

ดาตย : “คบคนบ้านเดียวกันดีหว่า(กว่า) คุยกันแล้วทำให้เรารู้สึกเหมือนกับว่าเรายังอยู่แค่(ที่)พม่า”

เรียง : “ถ้าคิดถึงบ้าน ก็ไปนั่งคุยกับเพื่อนแค่(ที่)เป็นคนมอญ ดีหว่า(กว่า)อยู่คนเดียว”

เฮด : “ส่วนมากถ้าว่าง ไม่นั่งคุยกับเมียแค่บ้าน ก็ไปนั่งคุยกับญาติ ๆ แค่เป็นคนมอญเหมือนกันดีหว่า(กว่า)อยู่คนเดียว มันก็หวนคิดถึงบ้าน”

ฉันมอญ: “เวลา(ตอน)มีเวลาว่างเราก็แวะไปคุยกับคนมอญแค่(ที่)อยู่สวนแค่ ๆ (ใกล้ ๆ) คุยกันเรื่องแค่บ้าน มันสนุก(สนุก)ดี ”

ในขณะที่เดียวกันการติดต่อ และการปฏิสังสรรค์กับคนมอญที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยด้วยกัน ทำให้สามารถพึ่งพากัน และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เฮด : “ถ้ามาอยู่กับญาติพี่น้อง พอมีปัญหาอะไร(อะไร)ได้ช่วยเหลือกัน ไม่มีตางค์ก็ยืมได้ ไม่มีข้าวกินก็ขอข้าวกินได้”

ฉันมอญ : “มาอยู่แค่นี้ก็มีแต่คนมอญแค่รู้จักกันทั้งเพ(ทั้งนั้น)เวลาใครมีอะไรก็มาเล่าให้ฟัง แล้วก็ช่วยกัน เวลาไม่มีตางค์(เงิน)ก็ยืมกัน”

จะเห็นได้ว่าเมื่อมีคนมอญเข้ามาทำงานอยู่ในสวนยางเป็นจำนวนมาก ทำให้คนมอญเหล่านี้สามารถปฏิสังสรรค์กันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มของตนเอง ซึ่งเงื่อนไขที่ทำให้คนมอญยังคงมีการปฏิสังสรรค์กับคนมอญด้วยกันเนื่องจาก ทำให้เกิดความรู้สึกหวนคิดถึงบ้าน มีความคุ้นเคยกันมาก่อน และได้พึ่งพากันเมื่อมีปัญหา

การรวมกลุ่มของคนมอญ

ในการรวมกลุ่มของคนมอญจะมีการรวมกลุ่มในหลาย ๆ ลักษณะ เช่น การรวมกลุ่มในการปฏิสังสรรค์ และการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การรวมกลุ่มเพื่อเล่นกีฬา ซึ่งการรวมกลุ่มลักษณะนี้จะเกิดขึ้นเป็นประจำ โดยเฉพาะในช่วงตอนเย็นหลังจากว่างเว้นจากการกรีดยาง

ฉันทมอญ: "ข้างเย็น(ตอนเย็น)ก็ไปเล่นกร้อกับเพื่อนเกือบทุกเย็น บางที(บางครั้ง)อาทิตยหนึ่งก็เล่นทุกวัน เล่นกันเกมส์หนึ่งก็ 15 แด้ม ฝ่ายไหนเลิฟคนนั้นก็ได้แด้ม ใครถึง 15 ก้อนชนะ(ชนะ)"

นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้บ่อยนัก โดยจะมีการรวมกลุ่มกันปีละครั้ง เช่น จัดงานในช่วงเทศกาลสงกรานต์ หรืองานปีใหม่ ซึ่งในการรวมกลุ่มในลักษณะนี้ แม้จะไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยนักแต่ถ้าเกิดขึ้นแล้วจะมีคนมอญมารวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก ดังคำบอกเล่าที่ว่า

ดาตุย : "วันปีใหม่ สงกรานต์ กันัดคนมอญแคว้นจักกันมารวมกันจัดงานเลี้ยง จัดงานกันทีหนึ่ง(ครั้งหนึ่ง) บางทีเราก็ไปชวนเขาเอง บางทีก็บอกต่อ ๆ กันไป ได้มีคนมอญมากันหลายคน"

กล่าวโดยสรุปว่า ในเรื่องการปรับตัวทางสังคมของคนมอญนั้น คนมอญจะไม่มีควมจำเป็นต้องมีการปรับตัวทางด้านนี้มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากมีคนมอญอาศัยอยู่ในเมืองไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้สามารถปฏิสังสรรค์กับคนมอญด้วยกันได้ ซึ่งการปฏิสังสรรค์ภายในกลุ่มของคนมอญเหล่านี้ จะอยู่ในลักษณะของการรวมกลุ่มสนทนา และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น จัดงานปีใหม่ การเล่นกีฬา เป็นต้น

โดยสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นว่าคนมอญมีการปรับตัวทางสังคมไม่มากนัก ก็คือ คนมอญจะไม่มีเพื่อนสนิท ไม่มีความคุ้นเคยกับคนไทย และมีการปฏิสังสรรค์กับคนไทยน้อยมาก ซึ่งการปฏิสังสรรค์ที่เกิดขึ้นมักเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น ปฏิสังสรรค์กันในเชิงเศรษฐกิจหรือเชิงอาชีพเท่านั้น

การปรับตัวทางวัฒนธรรม

เมื่อเกิดการเคลื่อนย้ายของคนมอญเข้ามาทำงานในเมืองไทย มิได้หมายความว่าคนมอญจะเคลื่อนย้ายเข้ามาเฉพาะร่างกายเท่านั้น แต่คนมอญได้นำวัฒนธรรมของตนเองติดตัวมาด้วย ซึ่งวัฒนธรรมของคนมอญที่เคยปฏิบัติตอนอาศัยอยู่ในประเทศพม่า จะมีลักษณะที่แตกต่างกับวัฒนธรรมของคนไทยอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในเรื่องของวัฒนธรรมการใช้ภาษา ผลจากความแตกต่างเหล่านี้ ทำให้คนมอญต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของคนภายในท้องถิ่นนั้น เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้

การปรับตัวด้านภาษา

ภาษาเป็นด่านแรกของการปฏิสังสรรค์ การไม่สามารถใช้ภาษาติดต่อกันได้ อันเนื่องจากเป็นคนต่างชาติพันธุ์ จะนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก็ได้เกิดขึ้นกับคนมอญทุกคนที่เข้ามาทำงานในสวนยาง และยังไม่ได้ฝึกฝนการใช้ภาษาไทย ดังนั้นเมื่อคนมอญเข้ามาทำงานในสวนยางจึงต้องมีการเรียนรู้การใช้ภาษาไทย

การเรียนรู้ภาษาไทย

หลังจากคนมอญต้องประสบกับปัญหาอันเกิดจากการแตกต่างในเรื่องของภาษา ทำให้คนมอญแต่ละคนหันมาเรียนรู้ภาษาไทย และฝึกฝนการพูดภาษาไทย ซึ่งในการเรียนรู้ภาษาไทยของคนมอญจะมีวิธีการเรียนรู้ 2 ลักษณะกล่าวคือ การเรียนรู้โดยตรง และการเรียนรู้โดยทางอ้อม

การเรียนรู้โดยตรง

เป็นการเรียนรู้ภาษาไทย โดยผ่านการสอนจากบุคคลอื่น ที่สามารถพูดภาษาไทยได้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วบุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นบุคคลที่อยู่รอบข้าง และคนมอญมีความคุ้นเคยด้วยกันทั้งสิ้น โดยจะมีทั้งคนมอญด้วยกันเป็นผู้สอนให้ เช่น เพื่อน คนรู้จัก ญาติ และคนไทย เช่น เจ้าของร้านค้าที่อยู่ในบริเวณสวนยาง

ตาเกล้า : "เพื่อนแค่เป็นคนมอญช่วยหัดให้พูดภาษาไทย มันตีบอกว่าน้ำแข็งพูดเป็นภาษาไทยว่า ไหฺร(อะไร) บางทีถ้าไปซื้อของ เวลาแม่ค้าถามไหฺร(อะไร)ก็ให้เพื่อนแปลเป็นภาษามอญ ให้ฟัง แล้วเราก็จำไว้"

วิน : "ป(ตอน)ทำงานก่อสร้างอยู่ เราก็หัดพูดภาษาไทยกับคนงานแค่เป็นคนไทย"

ในขณะที่คนมอญบางคน เช่น เรียง , เฮด , จันมอญ และเอ ก็จะมีการเรียนรู้ และฝึกพูดภาษาไทยจากแม่ค้าที่ร้านโชห่วย ที่อยู่ใกล้กับบริเวณสวนยางที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ ดังคำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

เรียง : "บางทีแม่ค้าก็ตีหัดให้พูดภาษาไทย ไปซื้อของที่หนึ่งถ้าเราไม่รู้ว่าจะอย่างนี้พูดเป็นภาษาไทยว่าไหฺร(อะไร) เราก็ตีซื้อเอา แล้วแม่ค้าก็ตีบอกว่าพูดเป็นภาษาไทยว่าพริ้อ ก็จำไว้ เวลาไปที่หลังตีได้เรียกโคก(ถูก)"

เฮด : "เวลาไปซื้อของเจ้เหมียตีช่วยหัดภาษาไทยให้ เราก็ต้องจำ ๆ ไว้ คำไหนแค่ได้ใช้เรื่อย มันก็ตีจำได้ง่าย"

จันมอญ: "ถ้าว่าง ๆ เวลามาซื้อของ คนซื้อไม่มากเจ้เหมียตีช่วยหัดภาษาไทยให้ บางทีเราก็ตีหัดเจ้ เหมียพูดภาษามอญ"

เอ : "จำจากคนไทยเอา ถ้าเราไปซื้อของตีชี้ว่าเอาอันนั้น อันนี้ แม่ค้าเขาก็ช่วยหัดให้ว่าอันนี้พูดว่าไหฺร(อะไร)"

การเรียนรู้โดยทางอ้อม

นอกจากคนมอญสามารถเรียนรู้ภาษาไทยจากบุคคลรอบข้างแล้ว คนมอญก็ยัง สามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้โดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ ที่สามารถพบเห็น และสัมผัสได้โดยทั่วไป เช่น โทรทัศน์ คาราโอเกะ เป็นต้น

เตี้ย : "บางคำก็จำจากทีวีมา แลทีวีเรื่อย ๆ เตี้ยก็รู้ภาษาไทยมากเอง เพราะว่าในทีวีเราเห็นทั้งรูป แล้วก็ได้ยินเสียงพูด คนไทยเขาเรียกว่าไหฺรเราก็ตีพูดตาม"

เรียง : "บางทีก็จำจากทีวี แล้วจำบางคำแค่อยากรู้ไปตามคนมอญว่าอันนี้พูดภาษาไทยว่าไหฺร(อะไร)"

จันมอญ: "หัด(ฝึก)กับตัวเอง แลจากโทรทัศน์ คาราโอเกะ ลูกทุ่ง แล้วจำไว้"

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ภาษาไทยโดยทางอ้อม เช่น จากโทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น จะมี ส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริม เกื้อหนุนให้คนมอญสามารถพูดภาษาไทยได้เร็วขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากคน มอญสามารถเรียนรู้ และฝึกฝนภาษาไทยได้ง่าย และสามารถเข้าถึงได้สะดวกกว่าการเรียนรู้จาก บุคคลรอบข้าง

กว่าจะพูดภาษาไทยได้

ช่วงแรก ๆ ในการฝึกพูดภาษาไทย คนมอญต่างละคนจะสามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้ แตกต่างกันไป คนมอญบางคน เช่น “เรียง” สามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้ช้า ทำให้ไม่สามารถ สื่อสารภาษาไทยได้ เป็นผลทำให้ต้องประสบกับปัญหา การถูกทำร้ายร่างกาย ดังคำบอกเล่าของ “เรียง” ที่ว่า

เรียง : “มาอยู่แรก ๆ ก็หัดพูดภาษาไทย แต่ยังไม่ค่อยเป็น(ได้)เท่าไร(มาก) มีอยู่วันหนึ่งเปีย ไปซื้อข้าว เราก็ถางหญ้าอยู่ในสวนคนเดียว ก็ไม่ได้สนใจอะไร(อะไร) ถากหญ้าได้ตก พัก(สักพัก)ก็มีคนชายคนหนึ่งเขาเดินเข้ามาแค่ ๆ (ใกล้ ๆ)เรา แล้วเขาพูดอะไรไม่รู้ เรา ฟังไม่รู้เรื่องก็ยืนอยู่คนเดียวแล้วก็ถางหญ้าต่อ คนชาวนั้นเขาพูดอยู่หลายทีแหละ แล้ว เขาก็ทำท่าทางโมโห คนชาวนั้นมันก็เข้ามาชิง(แย่ง)พริกแค่อุ้ยในมือเราเอาไป แล้วมันก็ จ้าง(เจ้อ)พริกพันเรา แต่โชคดีแค่เหล็ก(เหล็ก)ทันทัน เราก็แซบ(รีบ)วิ่งเข้าไปในป่าข้าง ชี ขลาด(กลัว)ว่ามันตีฟันตาย ”

นอกจากนี้ คนมอญบางคน เช่น ฉันทมอญ และ วิน ก็ยังประสบปัญหาที่เป็นผลจากการ เรียนรู้ภาษาไทยได้ช้า นั่นก็คือ ปัญหาการถูกคนไทยฉ้อโกงทรัพย์สิน

ฉันทมอญ : “เข้ามาตัดยางที่แรก(ครั้งแรก) คุยอะไร(อะไร)กับใครก็ไม่รู้เรื่อง กับเฒ่าแก่(เจ้าของ สวนยาง)ก็คุยไม่รู้เรื่อง มีอยู่ที่หนึ่ง(ครั้งหนึ่ง)เฒ่าแก่ตัดเอายางไปขาย ผมก็มัดยาง ไหวอย่างมันมีทั้งหมด 17มัด แต่เวลาขายเฒ่าแก่มันบอกผมว่ายางทั้งหมด 15 มัด ผมก็ไม่รู้ดี(หลง)พูดว่าอะไร(อะไร)”

วิน : “คนพูดไทยไม่ได้ลำบาก บ่แค่เข้ามาอยู่แค่นี้แรก ๆ ก็พูดไทยไม่ได้ เขาก็รู้ว่าเราเป็น คนมอญ พอเขารู้ก็ไถต่างค์ ล้วงเอาจากเป้า(กระเป๋)ไปเลย เราไม่หาญ(กล้า)ทำ ไร(อะไร) ถ้าสู้เราตีอยู่ลำบาก ”

โดยเงื่อนไขที่ทำให้คนมอญเหล่านี้เรียนรู้ภาษาไทยได้ช้าเนื่องจาก มีบุคคลที่เป็นคนมอญด้วยกันช่วยแปลภาษาให้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

วิน : “ถ้าคุยกับเฒ่าแก่(เจ้าของสวนยาง)แล้วฟังไม่รู้เรื่อง ดี(จะ)ให้เพื่อนแค่เป็นคนมอญช่วยแปลให้”

เรียง : “ช่วงแรก ๆ อยู่กับพี่บาว เวลา(ตอน)มีเรื่องไหน(อะไร)มัน(พี่บาว)ช่วยแปลให้ทุกอย่าง ”

ฉันทมอญ : “เวลาดี(จะ)คุยกันก็ต้องให้เพื่อนแค่เป็นคนมอญช่วยแปลให้”

ในขณะที่เดียวกันการที่คนมอญอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ก็เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ภาษาไทย เพราะในชีวิตประจำวันของคนมอญจะใช้ภาษามอญในการสื่อสารกันเป็นส่วนใหญ่ โดยจะไม่มีการใช้ภาษาไทยสื่อสารกันระหว่างคนมอญ ทั้งนี้เนื่องจาก ถ้าใช้ภาษาไทยในการสนทนากันจะรู้สึกอาย ไม่ค่อยกล้าพูด สังเกตได้จากคำบอกเล่าของ เตี้ย , ตาทูน และบาน ที่ว่า

เตี้ย : “เป็นคนมอญ ต้องพูดภาษามอญ ถ้าพูดภาษาไทยกันขายหน้ากันดี(จะ)ตาย มันอาย ๆ หรือใจ(อย่างไรก็ไม่รู้)”

ตาทูน : “คุยกับคนมอญ เราไม่เคยใช้ภาษาไทยคุยกันมันไม่ค่อยหาญพูดกัน ดีใช้ภาษามอญตลอด(ตลอด) ”

บาน : “กับคนมอญ ดีพูดภาษามอญกัน ไม่พูดภาษาไทยกันอาย”

หลังจากคนมอญเรียนรู้ภาษาไทยนานเข้า ก็สามารถพูดและสื่อสารภาษาไทยกับคนไทยได้ ซึ่งคำที่สามารถพูดได้จะเป็นคำที่ใช้เป็นประจำในชีวิตประจำวัน ดังคำบอกเล่าที่ว่า

บาน : “แรก ๆ ก็พูดไม่ค่อยได้ เวลา(เมื่อ)อยู่นาน ๆ คำไหนแค่(ที่)ใช้อยู่เรื่อย มันดี(จะ)ค่อย ๆ จำได้เอง”

ฉันทมอญ : “สองเดือนแรก พูดได้แต่ “กินข้าว” “อาบน้ำ” มันจำไม่ค่อยได้”

ตาทูน : “หวาดดีเป็น หัดพูดหยาเป็นปี แรก ๆ พูดได้ไม่กี่คำ”

เตี้ย : “หัดอยู่หลายเดือน คำภาษาไทยแค่หัดเป็น(พูดได้)ก่อนเพื่อนก็พวก แค่ใช้สั่งซื้อกับข้าว แคไปซื้ออยู่ทุกวัน”

ตาย : "หว่า(กว่า)ดี(จะ)พูดภาษาไทยได้นานเหมือนกันเป็นปี แรก ๆ พูดได้เป็นคำ ๆ "น้ำแข็ง"
จำคำนี้ได้ก่อนเพื่อน แต่พูดเป็นก่อนเพราะว่าคนมอญชอบกินน้ำแข็ง เวลาไปซื้อของ
ต้องซื้อน้ำแข็งกันทุกที"

ส่วนคำไทยบางคำที่คนมอญไม่สามารถจดจำได้ คนมอญจะมีวิธีการจัดการกับปัญหา
ในลักษณะที่เป็นแบบแผนเดียวกัน กล่าวคือ ใช้ท่าทางประกอบในการสื่อสาร ดังคำบอกเล่าของ
คนมอญที่ว่า

ฉันมอญ : "ครั้งแรกแค่หัด(ฝึก) ก็พูดไม่ค่อยได้ อะไรแค่พูดไม่ได้เราก็ตีชี้เอา บางทีก็เดินไปหยิบ
เอาเองว่าตีเอาไหน(อะไร) "

เต๋ย : "บ่แรก ๆ ตีชี้ไหนที เช็ดแขนไปเสียหมด ทั้งพูดกันทั้งทำมือ อยากให้เจ้เหมียรู้ว่าเรารู้
เอาไหน"

โดยเงื่อนไขที่ทำให้คนมอญสามารถพูดภาษาไทยได้เนื่องจาก อาศัยอยู่ในเมืองไทย
เป็นระยะเวลาหลายปี ดังคำบอกเล่าที่ว่า

ตาทูน : "อยู่เมืองไทยมาหลายปี บ่(ตอน)แรก ๆ แค่เข้ามาฟังใครไม่ไ้รู้เรื่อง แต่พอได้ยินคนไทย
พูดกันเรื่อย(บ่อย ๆ) ก็เลยพูดได้"

นอกจากนี้ ยังมีเงื่อนไขของความคล้ายคลึงกันของทั้งสองภาษา กล่าวคือ คำบางคำ
ในภาษาไทยและภาษามอญจะใช้คำเดียวกัน แต่ต่างกันที่สำเนียงการพูด ดังคำบอกเล่าของ "ฉัน
มอญ" ที่ว่า

ฉันมอญ : "ภาษาไทยกับภาษามอญพูดคล้าย ๆ กัน คำว่าทุเรียน มะนาว มะกรูด แค่มอญก็เรียก
เหมือนกัน"

ส่วนในกรณีของ "เรียง" เขาได้กล่าวว่า

"เรียง" : "คนมอญดีพูดภาษาไทยได้ไวหว่า(เร็วว่า)คนพม่า ภาษามอญกับภาษาไทยมันคล้าย ๆ
กัน"

ในขณะเดียวกัน เงื่อนไขที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง นั่นก็คือ ความจำเป็นที่จะต้องใช้ภาษาไทยเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับคนไทย โดยเฉพาะกับเจ้าของสวนยาง และเจ้าของร้านค้า ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เรียง : “คนแค(ที่)คุยกับคนไทยเรื่อย(ตลอดเวลา) เวลาไปซื้อของแล้วนั่งคุยกับเจ้เหมีย (เจ้าของร้านค้า) หรือว่าเฒ่าแก้มแล(ดู)สวนเรื่อยดีได้คุยภาษาไทยเรื่อย(บ่อย) ก็ดีรู้ภาษาไทยมากกว่าคนอื่น”

วิน : “มาแรก ๆ แคทำงานอยู่แค่ออสั๊ว อยู่กับคนไทยทั้งเพ(ทั้งนั้น) เราต้องคุยกับคนไทยอยู่เรื่อย(บ่อยๆ) เราก็พูดภาษาไทยได้”

จากคำกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า กว่าคนมอญจะสามารถพูดภาษาไทยได้ ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ผ่าน โดยในช่วงแรก ๆ ของการฝึกพูดภาษาไทย คนมอญบางคนจะประสบกับปัญหาการเรียนรู้ภาษาไทยได้ช้า ทำให้ยังไม่สามารถสื่อสารกับคนไทยได้ เป็นผลทำให้ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น การถูกทำร้ายร่างกาย และถูกฉ้อโกงทรัพย์สิน โดยเงื่อนไขที่ทำให้เรียนรู้ภาษาไทยได้ช้าเนื่องจาก มีล่ามคอยช่วยแปลภาษาไทยให้ และการมีคนมอญอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากทำให้ไม่ค่อยได้ใช้ภาษาไทย แต่เมื่อฝึกพูดภาษาไทยได้ช่วงหนึ่งก็สามารถจดจำคำไทยได้ โดยเฉพาะคำที่ต้องใช้อยู่เป็นประจำ ซึ่งเงื่อนไขที่ทำให้สามารถพูดภาษาไทยได้เนื่องจาก อาศัยอยู่ในเมืองไทยเป็นเวลานาน และมีความจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร

การปรับตัวเรื่องการแต่งกาย

การแต่งกายของคนมอญจะได้รับอิทธิพลจากพม่า ทั้งนี้เนื่องจากประเทศมอญตกเป็นประเทศราชของพม่ามาช้านาน ซึ่งลักษณะการแต่งกายของคนมอญนั้น การแต่งกายของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ

- การแต่งกายของผู้ชาย จะนุ่งผ้าที่เป็นลายตาหมากรุก หรือ ที่เรียกกันว่า “ใส่รัง” ส่วนมอญเรียก “สล่ง” ส่วนเสื้อจะใส่เสื้อก๊วยเฮง เป็นเสื้อคอกลม ผ่าอกตลอด แขนทรงกระบอก ตัวเสื้อสั้นมักใช้เป็นเสื้อชั้นนอก เดิมทีจะมีผ้าโพกหัว สำหรับผู้ชายจะนิยมสักตามร่างกาย

- การแต่งกายของผู้หญิง ผู้หญิงจะนุ่งผ้ากะนิน หรือกานิน มีสีพื้น ๆ ไม่ใช่ผ้าตาโต ๆ เหมือนผู้ชาย ถ้าเป็นตาก็คจะเป็นตาขนาดเล็ก ยาวคร่อมสัน ไข้วมยาวและเกล้าเป็นมวยค่อนไปข้างหลัง

จากลักษณะการแต่งกายของคนมอญที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการแต่งกายของคนมอญกับคนไทยมีความแตกต่างจากคนไทยไม่มากนัก โดยเฉพาะการแต่งกายของผู้หญิง ซึ่งในพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะเป็นการแต่งกายโดยการนุ่ง "ผ้าปะเตะ" ซึ่งลักษณะของผ้า "ปาเตะ" ของคนไทย กับผ้ากะนินหรือกานินของคนมอญ จะต่างกันที่ลวดลายของผ้า กล่าวคือ ผ้าปาเตะจะเป็นลายดอก ในขณะที่ผ้ากะนินจะเป็นลายตาหมากรุก หรือสีพื้น ๆ

ส่วนการแต่งกายของผู้ชายชาวมอญ ก็จะไม่ค่อยมีความแตกต่างจากการแต่งกายของผู้ชายไทยในพื้นที่ภาคใต้มากนัก โดยเฉพาะผู้ชายไทยที่อยู่ในวัยสูงอายุ ที่ยังคงมีการนุ่งโจงกระเบนเดียวกัน ทำให้คนมอญจึงสามารถหาซื้อโจงกระเบนได้ง่าย โดยอาจจะหาซื้อได้จากร้านค้า และตลาดนัดใกล้ ๆ บริเวณสวนยาง

ลักษณะการแต่งกายของคนมอญในบริบทสวนยาง

การแต่งกายของคนมอญ แม้ว่าจะสามารถหาซื้อเสื้อผ้าของคนมอญได้ ก็ไม่ได้หมายความว่าคนมอญเหล่านี้จะมีแต่งกายด้วยเสื้อผ้าของคนมอญเป็นหลัก แต่ในบางครั้งคนมอญยังคงมีการใช้เครื่องแต่งกายของคนไทย โดยเฉพาะวัยรุ่นชายชาวมอญ ที่มีการปรับเปลี่ยนมาใช้กางเกงเหมือนเช่นคนไทย ซึ่งลักษณะการแต่งกายของคนมอญ จะมีการแต่งกายแบบใดจึงขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ บริบท และความถูกต้องตามกาลเทศะเป็นหลัก กล่าวคือ ในกรณีประกอบอาชีพกรีดยาง ลักษณะการแต่งกายของคนมอญก็จะมีแตกต่างไปจากการทำกิจกรรมอย่างอื่น ดังคำกล่าวที่ว่า

วิน : "เวลาตัดยาง ตีใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว เกือก(รองเท้า)บู๊ท แรก ๆ แด่ตัดยางใหม่ ๆ ไม่ได้ใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว เวลาทำยางเสร็จน้ำยางมันติดอยู่แค่ขน ทั้งขนขา ขนแขน ต้องมานั่งดึงออก เจ็บตัดยาง(เจ็บมาก)"

ดาตุย : "ผ้าแค่ใส่เวลาตัดยาง ตีใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว ผ้าแค่ใส่ตัดยางตีใส่ไปอื่นไม่ได้ ได้มันเหม็นขี้ยาง "

เอ : "ตีใส่ผ้าหรือ(อย่างไร) อยู่แค่เราตีทำไร(อะไร) อยู่บ้าน ไปตัดยาง "

หลังจากเสร็จสิ้นจากการดำเนินกิจกรรมในการประกอบอาชีพ คนมอญก็จะเปลี่ยนการแต่งกายเป็นชุดลำลอง หรือเสื้อผ้าที่ใส่สบาย ๆ ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายที่ใช้สวมใส่ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างอยู่ที่บ้านหรือหน้า

บาน : "ตัดยางเสร็จ ตีอาบน้ำเปลี่ยนผ้า ถ้าไม่ไปไหนอยู่แค่น้ำ(หน้า) ตีไม้ใส่เสื้อใส่แต่ผ้าขาวม้า บางทีก็ใส่ผ้าถุงแค่เป็นลายตา ๆ มันไม่ร้อนดี "

ฉันทมอญ : "วันไหนอยู่แค่(ที่)สวนก็ถอดเสื้อ ใส่ผ้าถุง มันบาย(สบาย)ดี"

เอ : "ส่วนมากเวลาอยู่แค่บ้านตี(จะ)ใส่ผ้าบาย ๆ "

นอกจากนี้ถ้ามีกิจกรรมที่ต้องออกไปทำนอกบ้าน กลุ่มตัวอย่างก็จะใช้การแต่งกายอีกลักษณะหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อความคล่องตัวในการเดินทาง

เรียง : "ถ้าตี(จะ)ออกไปข้างนอก ไปซื้อของ(ของใช้)ตี(จะ)ใส่กางเกงไป ถ้านุ่งผ้าถุงไปมันไม่เทห์ ขับรถไม่ค่อยคล่อง(ยาก)"

เฮด : "วันไหนไปตลาดนัด(ตลาดนัด)ต้องออกไปไกล ตี(จะ)ใส่กางเกงไปคล่องกว่า(กว่า)ใส่ผ้าถุงไป"

บาน : "มีธุระต้องออกไปข้างนอก ตี(จะ)ใส่กางเกงไป ถ้าใส่ผ้าถุงไปเดี๋ยวเวลาขับรถผ้าถุงมันตี(จะ)เข้าล้อรถ"

ในเรื่องของการแต่งกายของคนมอญนั้น จะเป็นที่น่าสนใจว่า ในกรณีการแต่งกายของผู้หญิงมอญ จะยังคงธำรงการใช้เครื่องแต่งกายของคนพม่าไว้ นั่นก็คือ การใช้"แป้งพม่า" ซึ่งสิ่งนี้ทำให้สามารถแบ่งแยกได้ว่า ผู้หญิงคนนั้นเป็นผู้หญิงมอญหรือผู้หญิงที่เป็นคนไทย ดังคำบอกเล่าที่ว่า

จิน : "เราชอบทาแป้งพม่า แป้งของคนไทยไม่ชอบทา เวลาไปไหนที่ใครเห็นเขาก็รู้ว่าเราเป็นคนมอญ เพราะว่าคนหญิงไทยเขาไม่มาทาแป้งพม่าเหมือนพวกเรา"

มิก : "สาว ๆ มอญ ทาแป้งพม่ากันทั้งเพ เราหากันมาตั้งแต่อยู่แค่พม่า เราก็ยังใช้อยู่ตลอด(ตลอด)"

ยู : "แป้งพม่าทำจากสมุนไพร เอาดอกไม้แค่ชุดมาทำ ใช้แล้วหน้าดีไม่เป็นรอย ไม่เป็นสิ่ว หน้าดีเนียน"

มอญ : "อยู่พม่าทาแป้งพม่ากันทุกคน ทั้งคนหญิงคนชาย พอมาอยู่แค่นี้คนชายไม่ทากันแต่พวกสาว ๆ (ผู้หญิง)ก็ใช้อยู่"

เงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถดำรงวัฒนธรรมการแต่งกายไว้ได้ โดยเฉพาะในกรณีของผู้หญิง เนื่องจาก กลุ่มตัวอย่างสามารถหาซื้อเครื่องแต่งกายของคนมอญได้ตามตลาดนัด และร้านค้าที่ขายสินค้าในสวนยาง ดังคำกล่าวของ "มิก" ที่กล่าวไว้เพียงสั้น ๆ ว่า "มาอยู่ที่นี่ไปซื้อแป้งพม่า แถวตลาดนัด(ตลาดนัด) พวกร้านค้าก็มี คนไทยนี่แหละเอามาขาย เขาเอามาจากแถวระนอง"

จากที่กล่าวมาข้าง ในเรื่องของการแต่งกายของคนมอญนั้น สามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่าคนมอญจะมีการแต่งกายแบบใดนั้น จะขึ้นอยู่กับสถานที่ บริบท ทั้งนี้เพื่อให้ถูกต้องตามกาลเทศะ

การปรับตัวด้านอาหาร

อาหารถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต โดยอาหารของกลุ่มคนทุกกลุ่มล้วนมีลักษณะคล้าย ๆ กัน จะต่างกันที่รายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น เช่น แตกต่างกันในเรื่องของรสชาติของอาหาร ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากความแตกต่างของส่วนประกอบในการปรุงอาหาร กล่าวคือ อาหารของคนมอญจะเน้นใส่ผงชูรส น้ำมันพืช เกลือ และไม่ใส่น้ำตาล ซึ่งส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ มีลักษณะที่แตกต่างจากอาหารของคนพื้นถิ่นภาคใต้ ที่จะเน้นส่วนประกอบของน้ำตาล น้ำปลา กะทิ เป็นต้น เห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า

ฉันทมอญ : "คนมอญก็กินข้าวเจ้าเหมือนคนไทย แต่ถ้าพวกแกของคนมอญดีไม่เหมือนของคนไทย ของคนมอญเวลาแกงดีไม่ใส่พริก(กะทิ) แต่ดีใส่น้ำมันพืชมาก ใส่ผงชูรสมาก ๆ ไม่ใส่น้ำตาล ใส่เกลือไม่ใส่น้ำปลา ไม่ใส่เครื่องแกง แต่ดีใส่ลูกเผ็ดผง(พริกผง) ใส่ผงมัน(ขมิ้นผง)ของคนมอญ แค่นี้เพราะช่วยให้กินเนื้อไม่สาบ "

วิน : "หนม(ขนม)หวานก็ทำเหมือน ๆ คนไทย แต่แกงดีไม่เหมือนกัน คนมอญชอบกินแกงมัน ๆ แกงดี(จะ)ใส่น้ำมันเยอะ(เยอะมาก)"

เอ : "เวลาทำกับข้าวของแค่นี้ดีไม่เหมือนกัน ของคนมอญดีชอบใส่น้ำมันพืชในกับข้าว
เกือบทุกอย่าง ต้มมัน ๆ หรอย(อร่อย)ดี"

บาน : "ข้าวแค่นี้เหมือนกัน แต่แกงของคนแค่นี้หวานเหมือนหนม(ขนม)"

จากความเคยชินในเรื่องของรสชาติของอาหารมอญ เป็นผลทำให้ในช่วงแรก ๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทย คนมอญต้องมีการปรับตัวในเรื่องการกินมาก ดังคำพูดของกลุ่มตัวอย่างที่ว่า

ตาตุย : "เข้ามาทำงานแค่นี้แรก ๆ กินกับข้าวคนไทยไม่ได้เลย มันหวานดี(จะ)ตาย แกงก็หวาน"

เรียง : "กินกับข้าวของคนมอญมาตั้งแต่เด็ก ๆ มันหรอย(อร่อย)ดี แต่พอมากินกับข้าวคนไทย
กินไม่ค่อยได้ มันหวานแรง "

ตาทูน : "แรก ๆ ทำกับข้าวกินเอง กินของคนไทยไม่ได้เลย"

เฮด : "ของคนไทยกับข้าวมันหวานเกือบทุกอย่างเลย แกงก็หวาน"

เต้ย : "แกงกินไม่ได้สักอย่าง กินหรอยแต่ข้าวอย่างเดียว แค่นี้ข้าวหอม เม็ดยาวเป็นสีขาว แต่
แค่พม่าข้าวมันแข็ง ต้มข้าวที่ต้องล้างน้ำตั้ง(ประมาณ) 3-4 น้ำ"

เมื่อคนมอญเข้ามาอาศัยอยู่ในสวนยางได้ระยะหนึ่ง ก็จะมีความคุ้นเคยหรือเคยชินกับอาหารได้มากขึ้น เป็นผลทำให้คนมอญบางคน เช่น เฮด จันมอญ เอ ตาเกล้า และวิน มีความชื่นชอบในรสชาติของอาหารได้มากขึ้น ดังคำบอกเล่าที่ว่า

เฮด : "เวลาอยู่นาน ๆ เวลาไปลาดนัด(ตลาดนัด) ไปลาด(ตลาด) ได้กินกับข้าวคนไทยอยู่เรื่อย
ก็ชอบกินแต่ก็ทำกับข้าวเหมือนคนไทยไม่เป็น"

จันมอญ: "เดี๋ยวนี้ก็ชอบกินกับข้าวคนไทยบางหยาง(บางอย่าง)มันหรอย(อร่อย)ดี เวลาไปไหนก็ซื้อ
มาไม่ต้องมาทำกับข้าวเอง"

เอ : "ผมชอบกินกับข้าวคนไทยมันหรอย(อร่อย)ดี แต่คนไทยกินกับข้าวคนมอญไม่ค่อยหรอย"

ตาเกล้า : "อยู่แค่นี้หลายปีแล้ว ได้กินอยู่เรื่อย ก็กินได้ บางอย่างก็หรอยดี "

วิน : "อยู่นาน ๆ ก็กินได้ แต่ไม่มาก กินได้แต่กับข้าวบางอย่าง "

ในขณะเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างบางคน เช่น เรียง ถึงแม้จะอาศัยอยู่ในเมืองไทยเป็นระยะเวลานานแล้ว แต่ก็ไม่ชื่นชอบหรือคุ้นเคยกับรสชาติของอาหารไทย โดยให้เหตุผลว่า เคยชินกับรสชาติอาหารมอญมากกว่า

เรียง : “บางทีก็กินกับข้าวของคนไทยแต่ก็ไม่อร่อย(อร่อย)เหมือนของคนมอญ กับข้าวของคนมอญเรากินมาตั้งแต่เด็ก ๆ มันชินแล้ว ”

จึงจะเห็นได้ว่า ในการปรับตัวในเรื่องอาหารนั้น คนมอญจะสามารถปรับตัวได้ง่าย ทั้งนี้เนื่องจากอาหารไทยและอาหารมอญจะมีลักษณะที่คล้าย ๆ กัน จะต่างกันเฉพาะรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น เช่น ส่วนประกอบที่ใช้ปรุงอาหาร โดยในกรณีของคนมอญจะเน้นการใช้น้ำมันพืช ผงชูรส เกลือ แต่จะไม่ใส่น้ำตาล ส่วนในกรณีของอาหารไทยจะเน้นการใส่น้ำตาล น้ำปลา กะทิ เป็นต้น ซึ่งในการปรับตัวในเรื่องของอาหารจะเป็นเพียง การปรับเปลี่ยนความคุ้นเคย หรือความเคยชินในเรื่องของรสชาติอาหาร ทำให้เมื่อคนมอญเข้ามาอยู่ในเมืองไทย และรับประทานอาหารไทยบ่อย ก็จะทำให้เกิดความคุ้นเคยกับรสชาติของอาหาร

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในประเด็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมนั้น คนมอญจะมีการปรับตัวด้านวัฒนธรรมการใช้ภาษาเป็นอย่างมาก ซึ่งในการปรับตัวทางด้านภาษานั้น จะกระทำโดยการเรียนรู้ภาษาไทยจากบุคคลรอบข้างทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และกว่าที่คนมอญแต่ละคนจะสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยได้ก็จะใช้เวลานาน ซึ่งจะต่างจากการปรับตัวทางด้านวัฒนธรรมในเรื่องอื่น ๆ เช่น ในการแต่งกาย และอาหารการกิน คนมอญจะสามารถปรับตัวได้เร็ว และปรับตัวได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากมีวัฒนธรรมการแต่งกาย และอาหารการกิน คล้าย ๆ กัน ต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยสิ่งที่แตกต่างกัน เช่น คนมอญนุ่งผ้าใส่รองเท้าแตะก็สามารถหาซื้อได้ที่ร้านค้าในสวนยาง และตลาดนัด